

מדינת ישראל
משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף חברה ורוח
הפיקוח על הוראת היסטוריה

תוכנית סח"ב

סקרנות, חשיבה, למידה בהנאה

כתיבה ועריכה : גלעד מניב

תשרי, תש"ף

אוקטובר 2019

תוכן העניינים

עמוד

1	מבוא
3	שער ראשון : סחל"ב – מה זה ? למי זה ? איך זה עובד ?
4	הרציונל ועקרונות היסודיים
5	ההשתתפות בתוכנית
6	מבנה התוכנית ואופן הפעלתה
9	שער שני : הלמידה היא המטרה
10	דרכי למידה ומיומנויות למידה
10	דרכים ללמידה פעילה
11	שאלת שאלות
13	ניתוח מקורות
15	השוואה
15	הבעת עמדה
18	שער שלישי : כזה ראה וחדש – דוגמאות לדרכי למידה והערכה
19	דוגמאות לדרכי למידה
34	דוגמאות למטלות הערכה
46	רשימת נספחים
47	שער רביעי : טפסים
48	הגשת תוכנית עבודה בלאומיות וציונות
50	הגשת תוכנית עבודה בטוטלטריות ושואה
52	טופס הערכה למבחן בית ספרי

מבוא

ביום אביבי יפה בשלהי שנת הלימודים תשס"ח נקבעה פגישה אצל יו"ר המזכירות הפדגוגית דאז, הפרופ' ענת זוהר. את הפגישה יזם מפמ"ר היסטוריה באותה עת מיכאל ירון, והיא נועדה להציג בפני היו"ר את הצורך בקיומו של מבחן מפמ"ר בהיסטוריה בכיתה ט', ולקבל את אישורה למהלך זה.

מיכאל הזמין לפגישה זו גם את יו"ר ועדת המקצוע באותם ימים, פרופ' חנה יבלונקה ושניים מחברי הוועדה – המורה טלי פרץ מתיכון ליהמ"ן בדימונה, וכותב שורות אלה, שהיה אז מורה בביה"ס המשותף חוף הכרמל, ומדריך מחוזי חדש יחסית.

גשנו את פרופ' זוהר באחד החדרים בספריית האוניברסיטה העברית בהר הצופים. היא שמעה אותנו בקשב רב ודחתה את בקשתנו על הסף, או אם לנסח זאת ביתר בהירות "זרקה אותנו מכל המדרגות"...

מכיוון שנושא השיחה הסתיים במהירות, ביקשתי לנצל את ההזדמנות ולהעלות סוגייה נוספת. הבעתי בפני יו"ר המזכירות הפדגוגית את הערכתי הרבה למדיניות "האופק הפדגוגי" שהיא הובילה בנחישות רבה, ושמטרתה הייתה להעמיק את החשיבה מסדר גבוה בתחומי הדעת השונים, והבעתי משאלה שבמסגרת זאת תאפשר לבתי"ס המעוניינים בכך ומתאימים לכך להעריך את תלמידיהם בחלק מתוכנית הלימודים בהיסטוריה בבחינת בגרות בית ספרית. נעניתי מייד בחיוב ואף בהתלהבות.

זה היה הרגע בו נולדה למעשה התוכנית שבראשיתה נשאה את השם המסורבל "הערכה בית ספרית מגוונת ומבוקרת", ולימים זכתה לשם היפה והממצה **סחל"ב**.

התחלנו בצנעה עם שישה בתי ספר בלבד, שקיימו הערכה בית ספרית בנושא טוטליטריות ושואה. עם הזמן, בתהליך מדורג ומבוקר שלווה בלמידה מתמדת הגדלנו את מספר השותפים, הרחבנו את החלקים המוערכים בבחינה הפנימית, גיוונו את דרכי הלמידה וההערכה, והתוכנית הפכה ל"מחלקת המחקר והפיתוח" של הוראת ההיסטוריה, כאשר במסגרתה נעשים ניסיונות חדשניים ופורצי דרך בתחומי הלמידה וההערכה.

עתה, כאשר שותפים בתוכנית כבר כארבעים בתי"ס מכל רחבי הארץ ומכל חתכי האוכלוסייה, עלה הצורך של מורים רבים בריכוז של כל המידע, הידע והניסיון שהצטבר עם השנים כדי לאפשר למידה משמעותית ויעילה יותר של בתי הספר החדשים ושל כאלה המתעניינים בהצטרפות.

בחוברת זו ניסינו אפוא לרכז בצורה מסודרת, ולו מקצת משפע הידע והניסיון שנצבר בתוכנית **סחל"ב** לאורך השנים.

החוברת מחולקת לארבעה שערים: **בשער הראשון** מופיע הרציונל של התוכנית ועקרונות היסוד שלה, וכן המידע הבסיסי הנדרש לצורך הכרות ראשונית עם התוכנית, תנאיה ודרישותיה.

השער השני, הוא ליבת החוברת, עוסק במטרה העיקרית לשמה קיימת התוכנית- יצירת דרכים ללמידה משמעותית המבוססת על למידה פעילה ועל פיתוח החשיבה. ריכוזנו כאן הצעות ורעיונות דידקטיים שונים ללמידה פעילה בהם נעשה כבר שימוש במסגרת תוכנית סחל"ב, והדגשנו את מיומנויות החשיבה הנדרשות בתוכנית.

בשער השלישי מוצגות דוגמאות רבות של למידה ושל הערכה שמתקיימות במגוון רחב של בתי ספר. ליד כל דוגמא מצוין שם בית הספר, כך שכל המתעניין יוכל לפנות ולקבל מידע נוסף ועצות ממי שכבר התנסה.

חשוב להדגיש כי בחוברת זו שולבו רק דוגמאות ספורות. ברשות בתי הספר הוותיקים בתוכנית שפע של דוגמאות, וניתן לפנות ישירות אליהם ולהיעזר בניסיונם. מעת לעת נוציא עדכון של החוברת ונפרסם דוגמאות נוספות.

בשער הרביעי מרוכזים מספר מסמכים החשובים לצורך עבודה במסגרת התוכנית.

תשע שנים לאחר אותו יום אביבי בו נולדה התוכנית, דומני, שאפשר לקבוע כי מדובר בתוכנית מוצלחת. להצלחה זו שותפים רבים הראויים לתודה ולהערכה:
המפמ"ר הקודם מיכאל ירון אשר פתח את הדלת ואפשר את קיומה של התוכנית בצעדיה הראשונים.

תודה מיוחדת והערכה עמוקה למפמ"ר שלנו היום ד"ר אורנה כץ-אתר אשר הביאה עימה תפיסה חינוכית ודידקטית שאפשרה הרחבת התוכנית באופן עקבי, ויישום כל רעיון, פרוע וחדשני ככל שיהיה.

אני מבקש להודות גם לדליה פניג, סגנית יו"ר המזכירות הפדגוגית ומנהלת אגף א' לפיתוח פדגוגי, המלווה אותנו לאורך שנים, ומהווה מקור השראה לדרך של למידה משמעותית כדרך חיים ולא כאופנה חולפת.

ההתקדמות העקבית והשיטתית שעשינו ביישום התוכנית לא הייתה מתאפשרת ללא תרומתם המכרעת של שותפיי להדרכה בסח"ב – עתליה חיימוביץ, גילה רציבסקי ויובל קוברסקי. כל אחד מהם הביא עימו את תרומתו הייחודית, שאפשרה שדרוגים ופיתוח תהליכים שלא היו מתקיימים בלעדיהם.

ומעל כולם ראויים להמון הערכה והוקרה המורים המלמדים לאורך השנים בתוכנית סח"ב, חלקם איתנו מיומה הראשון של התוכנית, ואחרים הצטרפו לאורך הדרך.

המורים -בפתיחותם ובנכונותם להתנסויות חדשות, ביצירתיות, ביוזמה, בחריצות ובנחישות, שאינן מתוגמלות בערכים כספיים, יצרו דגמים ייחודיים של הוראה והערכה, דגמים שמאפשרים לנו כמובילי המערכת המרכזית, להטמיע את הלמידה המשמעותית בכלל המערכת של לימודי ההיסטוריה בחינוך הממלכתי.

גלעד מניב

שער ראשון:

סחל"ב: מה זה? למי זה? איך זה עובד?

הרציונל ועקרונות היסוד

תוכנית סחל"ב נולדה מתוך מטרה ליצור קבוצה של בתי ספר מובילים בתחום דרכי הלמידה וההערכה בהיסטוריה, אשר יוכלו לסמן דרך וכיווני פעולה לכלל המערכת בהטמעת למידה משמעותית.

בבסיס התוכנית עומדות ארבע תפיסות חינוכיות בסיסיות:

תפיסת יסוד ראשונה - גישת האוטונומיה הבית ספרית המאמינה, כי העברת חלק ניכר מהאחריות ללמידה ולהערכה למורים המתאימים לכך ומעוניינים בכך, תוך ליווי, הדרכה ובקרה קפדניים של המערכת הממלכתית, עשויה לתרום לפיתוח דרכי למידה והערכה מגוונות ומשמעותיות, ואף תורמת להעצמת המורה והפיכתו ממורה מבצע למורה יוזם ויוצר.

תפיסת יסוד שנייה - הערכה מעצבת למידה, ומכאן ששימת לב לשינוי ולחדשנות בדרכי ההערכה, יובילו בהכרח לשינויים בדרכי ההוראה והלמידה. חשוב אפוא להדגיש כי על אף שהתוכנית מסיטה את הדגש מהערכה חיצונית בבחינות הבגרות הארציות להערכה בית ספרית, הרי שההערכה איננה אלא אמצעי בלבד. המטרה המרכזית היא הלמידה היום-יומית בכיתה!

המטרה המרכזית בתחום דרכי הלמידה היא שיקום הסקרנות של התלמיד. אנחנו מאמינים כי בכל אדם באשר הוא אדם טבועה סקרנות, רצון לדעת, להבין, לגלות דברים חדשים ולעמוד על טיבם. שאיפתנו היא להחזיר לשיעורי ההיסטוריה את הסקרנות הטבעית, שדוכאה כתוצאה מתהליכים חברתיים ולימודיים שונים.

כדי להשיג מטרות אלה נדרשים המורים בתוכנית לבסס את תהליכי ההוראה-למידה-הערכה על שני אדני יסוד: **למידה פעילה ופיתוח החשיבה**.

הלמידה הפעילה מכוונת להפחתה רבה ככל האפשר של החלקים בהם המורה עומד ומדבר והתלמיד ממלא תפקיד פאסיבי, כשומע וככותב את דברי המורה, ולפיתוח מגוון דרכים של למידה עצמית בעזרתן רוכש התלמיד את הידע ההיסטורי הנדרש.

ייאמר אפוא מפורשות: **הכתבה של המורה, קל וחומר חלוקת דפי סיכומים, או העברת מצגות אינן עולות בקנה אחד עם רוח התוכנית ומטרותיה**.

פיתוח החשיבה משמעו, כי לצד טיפוח הידע ההיסטורי ויצירת האמפתיה לתקופה הנלמדת ולאנשיה, ועל בסיס ידע זה, יכוון המורה את תלמידיו לחשיבה מסדר גבוה באמצעות טיפוח היכולת של התלמיד לשאול שאלות, להבין את הקונטקסט ההיסטורי, לנתח מקורות היסטוריים ברבדים רבים ומורכבים, לערוך השוואות, לנקוט עמדה, להטיל ספק ועוד.

תפיסת יסוד שלישית היא שכדי לאפשר העמקה בתכנים ובמיומנויות הלמידה נדרש להפחית את היקף החומר הנלמד. התוכנית מבוססת על מעבר משיטה של ללמד מעט על הרבה חומר, ללמד הרבה על מעט חומר באופן יחסי. מכאן, שבכל אחד מהפרקים הנלמדים במסגרת ההערכה הבית ספרית נדרש צוות בית הספר לבחור יסוד מארגן שלאורו הוא מבקש ללמד את הנושא, בהתאם ליסוד המארגן שגובש יש לבחור ארבעה-חמישה פרקי העמקה בהם תיעשה עיקר הלמידה הפעילה ומפתחת החשיבה (כאשר שאר הפרקים יילמדו כגישור, או לא יילמדו כלל), וכן לבחור שלוש - ארבע מיומנויות חשיבה אותן מבקש הצוות להדגיש בלמידה ובהערכה.

יודגש כי בבחירת היסוד המארגן ובבחירת פרקי העמקה יש להקפיד על בחירה מאוזנת שתאפשר לתלמיד בניית תמונת עולם רחבה של הנושא הנלמד, והקניית ידע בסיסי הכרחי.

תפיסת יסוד רביעית שעומדת בבסיס תוכנית סח"ב היא כי **כמעט כל תלמיד יכול להשתתף בתהליכי למידה והערכה מסוג זה, וכל תלמיד זכאי לקחת חלק בתהליכים אלה**. אין מדובר בתוכנית לבתי ספר אליטיסטיים, או לתלמידים בכיתות המוגדרות חזקות מבחינה אקדמית. הניסיון מלמד, כי המפתח להצלחת התוכנית הוא בזהות המורים ולא בזהות התלמידים. התוכנית עשויה להצליח מאד בכל אוכלוסיית תלמידים, ובלבד שמדובר במורים בעלי נכונות להתחדשות בהוראה ובהערכה, יצירתיות, יוזמה, אומץ להתנסות ובעלי נכונות ללמידה ולהתפתחות.

השתתפות בתוכנית

תוכנית **סח"ב** מופעלת ע"י מפמ"ר היסטוריה בבתי"ס המעוניינים בכך ונמצאו מתאימים על ידי הפיקוח. התוכנית מחייבת ליווי, הדרכה ובקרה צמודים הנעשים ע"י מדריכי מפמ"ר בעלי ידע וניסיון רב בתחום ההערכה החלופית, ולכן מספר בתי הספר שניתן לצרף בכל שנה מוגבל ומותנה במספר ימי ההדרכה העומדים לרשותנו. להלן התנאים המקדמיים להצטרפות לתוכנית:

- א. הקצאה של לפחות שבע שעות ללימודי היסטוריה בחט"ע. בבית ספר שש שנתי גם הקצאה של לפחות שש שעות לשיעורי היסטוריה בכיתות ז' – י"ב.
- ב. בית ספר לא קיבל שק"ד (שקלול דיפרנציאלי) בהיסטוריה בשלוש השנים שקדמו לבקשת ההצטרפות.
- ג. צוות בית הספר מקפיד לקיים תהליך של פיתוח מקצועי הכולל השתתפות בהשתלמויות מפמ"ר והדרכה סדירה בבית הספר.
- ד. המלצה של מדריך מפמ"ר מחוזי.
- ה. אין הכרח לצרף את כל השכבה. מספר הכיתות ומאפייניהן נתון לשיקול דעתו של ביה"ס, ובלבד שלא ישותפו בתוכנית רק כיתות מיוחדות (מב"ר, אומ"צ וכד').
- ו. רכז המקצוע חייב ללמד בתוכנית.
- ז. התחייבות של המורים המצטרפים לתוכנית לעבור תהליך של פיתוח מקצועי במסגרת השתלמות ייעודית למורי **סח"ב** והדרכה סדירה של מדריך מפמ"ר שילווה את בית הספר. ההדרכה בבית הספר תכלול גם צפייה של המדריך בשיעורים ומשוב למורים במטרה לסייע ולכוון ביישום מטרות התוכנית.
- ח. פריסת תוכנית הלימודים תהיה אחידה בין כל בתי הספר השותפים בתוכנית ותתבסס על ציר הזמן הכרונולוגי, היינו: בית שני/ערים וקהילות, לאומיות וציונות ראשית הדרך, טוטליטריות, מלחמת העולם השנייה ושואה, בונים מדינה במזרח התיכון.
- ט. ההצטרפות לתוכנית מבוססת על **יוזמה של צוות ההיסטוריה**, מתוך כוונה לקיים תהליכי למידה והערכה מבוססי למידה פעילה ופיתוח החשיבה.
- י. הסכמה, עידוד וגיבוי של הנהלת בית הספר.

בי"ס המעוניין להצטרף לתוכנית יפנה עד חודש מאי בשנה הקודמת לשנה בה הוא מעוניין להשתלב. הפנייה תיעשה לגלעד מניב, רכז התוכנית מטעם הפיקוח על הוראת היסטוריה. בעקבות הפנייה תיקבע פגישה של גלעד עם הצוות ועם נציג הנהלת ביה"ס. מטרת הפגישה להציג את

התוכנית בצורה מפורטת ככל האפשר בפני המורים, ולאפשר לפיקוח להתרשם האם המורים, כולם או קצתם, מתאימים להשתלבות בתוכנית.

בעקבות הפגישה, ובכפוף לאפשרויות ההדרכה מטעם הפיקוח, תאושר הצטרפות ביה"ס לתוכנית. **פיתוח מקצועי:** ההשתתפות בתוכנית מותנית כאמור בקיומו של תהליך פיתוח מקצועי מתמיד, שיטתי ועקבי שמטרתו לסייע למורים בתהליך השינוי הנדרש, ולתת בידיהם כלים להוראה פעילה ומפתחת חשיבה.

הפיתוח המקצועי מתבצע בשני ערוצים מרכזיים:

א. השתלמות ייעודית בהיקף של 30 ש"ש עם גמול. חלק מההשתלמות יתבצע במפגשי פנים אל פנים וחלקה אחר בלמידה מקוונת. ההשתתפות בהשתלמות זו הינה חובה לכל המורים המלמדים בתוכנית סח"ב בשנה הראשונה להשתלבותם. בהמשך נדרשת נוכחות של לפחות שני נציגים מכל צוות.

ב. הדרכה רציפה בביה"ס. גם קיומה של הדרכה זו הינו בגדר חובה. ההדרכה תכלול לפחות שני ביקורים של המדריך בכל סמסטר, ותבסס הן על צפייה בשיעורים ומתן משוב למורים, והן על השתתפות בישיבות צוות. יודגש כי ב"ס שלא יקיים תהליכי פיתוח מקצועי אלה - תופסק השתתפותו בתוכנית.

מבנה התוכנית ואופן הפעולה

ציונו של התלמיד בתוכנית סח"ב יורכב משני מרכיבי הערכה: **הערכה בית ספרית בהיקף של 60%** (סמל שאלון 022273) בנושאים לאומיות בישראל ובעמים ראשית הדרך, טוטליטריות, מלח"ע השנייה והשואה, **והערכה חיצונית בהיקף של 40%** (סמל שאלון 022271) בנושאים בית שני/ערים וקהילות ובונים מדינה במזרח התיכון.

מבנה סכמטי של הלמידה:

ספטמבר עד סוף דצמבר (בד"כ בכיתה י') – בית שני/ערים וקהילות.

ינואר עד יוני – לאומיות בישראל ובעמים ראשית הדרך.

ספטמבר עד אמצע ינואר (בד"כ ב"א) – טוטליטריות שואה.

אמצע ינואר עד יוני – בונים מדינה במזרח התיכון.

ההערכה הבית ספרית: תכלול את הנושאים לאומיות בישראל ובעמים – ראשית הדרך וטוטליטריות, מלח"ע השנייה והשואה.

לפני תחילת שנה"ל (במועד שיפורסם ע"י הפיקוח) יגיש ביה"ס תוכנית עבודה לכל אחד מנושאים אלה. התוכנית תוגש לאישור המדריך המלווה ע"ג טופס מיוחד (ראה נספח מס' 1).

מטלות ההערכה בחלקים אלה: ההערכה תתבצע באמצעות שישה רכיבים לפי הפירוט שלהלן:

בלאומיות בישראל ובעמים שלוש מטלות הערכה שאינן כוללות מבחן או בוחן. על מטלות אלה להיות בהלימה ליסוד המארגן שנבחר, לפרקי ההעמקה שנבחרו, למיומנויות הלמידה שהודגשו ע"י הצוות, ובעיקר בהלימה למטרות התוכנית – למידה פעילה ופיתוח חשיבה מסדר גבוה. (ראה דוגמאות בהמשך)

כל אחת מהמטלות תוגש לאישור המדריך טרם מסירתה לתלמידים.

בסיומו של חלק זה יעביר ביה"ס למדריך רשימת ציונים של כל התלמידים בכל המטלות. בהתאם לשיקול דעתו יבצע המדריך בקרה מדגמית על הערכת המורים.

בטוטליטריות ושואה שלוש מטלות הערכה. השתיים הראשונות לא תהיינה בצורה של מבחן או בוחן. המטלה השלישית היא מבחן בית ספרי מסכם שיתנהל כמבחן עם חומר פתוח (חומר פתוח = ספר הלימוד, מחברת של התלמיד וכל חומר שנעשה בו שימוש כחלק מתהליך הלמידה).

הצעה למבחן המסכם ומחווון להערכתו יוגשו לאישור המדריך עד 1/11 בשנה בה מבוצע המבחן.

על המבחן להיות בהלימה ליסוד המארגן שנבחר, לפרקי ההעמקה שנבחרו ולמיומנויות הלמידה שהודגשו, ולבטא למידה פעילה ופיתוח חשיבה מסדר גבוה.

לאחר סיום הערכת מחברות הבחינה המסכמת ע"י המורים יעביר ביה"ס למדריך את רשימת הציונים של התלמידים בכל המטלות. המדריך יבצע בקרה מדגמית על הערכת המבחן המסכם. רק לאחר סיום הליך הבקרה המדגמית ואישור המדריך, ניתן לפרסם ציונים לתלמידים.

בנוסף לרכיבי ההערכה האמורים יינתן ציון גם על תלמידאות.

דיווח הציונים בחלק הבית ספרי: בית הספר יעביר למשרד החינוך את ציוני התלמידים בחלק זה של הערכה הבית ספרית בטופס 9588.

טופס זה יש לפרט ציונים של שבעה רכיבים כאמור לעיל – שלוש מטלות בלאומיות בישראל ובעמים ושלוש מטלות בטוטליטריות ושואה, וכן ציון בתלמידאות.

בנוסף יש לכתוב בטופס זה את הציון המשוקלל של התלמיד. ציון זה ייכתב הן כציון בחינה והן כציון שנתי והוא יחושב לפי הפירוט שלהלן:

מטלה מס' 1 – 10%

מטלה מס' 2 – 10%

מטלה מס' 3 – 15%

מטלה מס' 4 – 10%

מטלה מס' 5 – 15%

מטלה מס' 6 – 30%

תלמידאות – 10%

סה"כ: 100%

ההערכה החיצונית כוללת את בית שני/ערים וקהילות ואת בונים מדינה במזרח התיכון. היא תתבצע במבחן בגרות חיצוני עם חומר פתוח (ספר הלימוד, מחברת התלמיד וכל חומר שנעשה בו שימוש בתהליך הלמידה).

למען הסר ספק, יודגש כי החומר הפתוח אינו כולל סיכומים מוכנים ע"י המורה.

התכנים המחייבים לבחינה זו הינם בהתאם למפורסם באשנ"ב התקף לאותו מועד.

בנוסף לתכנים שנקבעו תבואנה לביטוי בולט בבחינה זו מיומנויות הלמידה המרכזיות בתוכנית סחל"ב, כפי שיוגדרו מעת לעת ע"י הפיקוח. נכון לעכשיו המיומנויות המחייבות הן **שאלת שאלות, ניתוח מקורות, השוואה והבעת עמדה.**

במטרה להעריך את מידת היישום של מיומנויות הלמידה תשולב בבחינה גם שאלה אחת (לבחירה) על נושא שלא נלמד (שאיננו מופיע באשנ"ב).

ראה שאלון לדוגמא בנספח מס' 6

הבחינה החיצונית מתקיימת במועד קיץ בלבד.

חישוב הציון הסופי של התלמיד בתוכנית סחל"ב:

הערכה בית ספרית – 60%

ציון שנתי ("מגן") לחלק החיצוני – 12% (30% מתוך ה 40%)

ציון הבחינה החיצונית – 28% (70% מתוך ה 40%)

שער שני:

הלמידה היא המטרה

דרכי למידה

דרכי למידה ומיומנויות למידה

את עיקר המאמץ, הפיתוח, היצירתיות והחדשנות יש להפנות ללמידה השוטפת. היא זו שעומדת בליבה של תוכנית סחל"ב, כאשר יש לבסס את הלמידה על שתי הרגליים שכבר הוזכרו לעיל – למידה פעילה ופיתוח החשיבה.

על כל מורה בתוכנית מוטלת החובה לשקוד על פיתוח והרחבת "ארגז הכלים" העומד לרשותו לצורך קיום שני עקרונות בסיס אלה.

חשוב להדגיש כי יישום עקרונות הלמידה הפעילה ופיתוח החשיבה אין משמעותם ויתור על הקניית ידע היסטורי, ואף אין פירושם ויתור על קיומה של מחברת בה ייכתבו מרכיבי הידע והחשיבה.

השינוי בדרכי ההוראה צריך לבוא לביטוי בשאלה **כיצד ירכוש התלמיד את הידע ההיסטורי וכיצד יועבר הידע אל מחברתו של התלמיד.**

הנה כמה מהאפשרויות לניהול למידה פעילה בכיתה:

מטלה מתגלגלת (המטלה היא הלמידה) – בשיטה זו התלמידים מקבלים מטלת הערכה המלווה אותם לאורך פרק שלם, ובמהלך השיעורים הם מבצעים את המטלה, כאשר המורה מתווך את החומר, מסייע, מנחה, ובשלב מסוימים גם אוסף את הכיתה ומדגיש נקודות חשובות, הן בהיבט התוכני והן בהיבט של ביצוע המטלה. כך הופכת המטלה ממטלת הערכה המסכמת פרק שנלמד, למטלה שהיא הלמידה עצמה. (לפרטים והרחבה פנו לעתליה חיימוביץ)

מודל שק"ד (שאלות שאלות, קריאה, הבעת דעה) – זהו מודל למידה המבוסס על שיטת למידת החקר (להבדיל מעבודת חקר). למידת חקר במודל זה משלבת כמה ממיומנויות החשיבה המרכזיות שתוצגנה בהמשך. כדרכו של חקר היא תתחיל תמיד בשאלת שאלה/שאלות ע"י התלמיד, בהמשך יידרש התלמיד לאתר מקורות מידע רלוונטיים, בהם יוכל לקרוא וללמוד כדי להשיב לשאלות, או לחלק מהשאלות ששאל (איתור החומרים יכול להתבצע באינטרנט, בספר הלימוד, בספריית ביה"ס או בכל מקור מידע אחר), ובסיום התהליך, כאשר יש בידי ידע היסטורי הנותן מענה לשאלות שהציג, יידרש גם להביע דעתו בסוגייה הקשורה לנושא שחקר.

מדובר במודל מודולרי המאפשר גם יישום חלקי ואיננו מחייב שימוש בכל המרכיבים בכל פעם. (לפרטים והרחבה פנו לגלעד מניב)

חוברת עבודה – בחלק מפרקי הלימוד ניתן להכין מראש לתלמידים חוברת עבודה המכילה מקורות היסטוריים מגוונים ומשימות שונות. במהלך הוראת הפרק כמעט ולא מתבצעת הוראה פרונטלית, אלא כל תלמיד מתקדם בחוברת העבודה בקצב שלו, כאשר המורה משמש כמנחה, מסייע ומתווך למי שמתקשה. (לפרטים והרחבה פנו לגילה רצ'בסקי או עתליה חיימוביץ)

תהליכי למידה וחקר המסתיימים בהצגת תוצר – בנושא לימודי מסויים–הכיתה מתחלקת לחוליות, כאשר כל חוליה חוקרת היבט מסויים של הנושא ומציגה אותו בדרך יצירתית לפי בחירתה. בסוף התהליך מוצגת תערוכה של יצירות התלמידים. כל חוליה מצרפת למוצג שיצרה דף ובו רפלקציה על תהליך העבודה – מדוע בחרו בנושא זה, כיצד עבדו, מה למדו ועוד. תלמידים שיבקרו בתערוכה ילמדו את הנושא כולו, בדרך שונה. (לפרטים והרחבה פנו למיכל אונגר וילנאי, עמל ע"ש ליידי דיוויס, ת"א, או לגילה רציבסקי)

כתיבת מבחן בית ספרי על ידי התלמידים – כחלק מתהליך הלמידה התלמידים עובדים בקבוצות על יצירת שאלונים מסכמים לנושא שנלמד. כדי לחבר את השאלון עליהם ללמוד ביחד את החומר, להחליט על מבנה השאלון וכללי המענה שלו ועוד. בסיום התהליך כל קבוצה מגישה עבודה הכוללת מלבד השאלון גם רפלקציה עצמית ורפלקציה קבוצתית. (לפרטים והרחבה פנו לאייל אופנברג, בית חינוך שער הנגב)

הקמת אתר אינטרנט/כתיבת ערכים בויקיפדיה – התלמידים יוצרים אתר באינטרנט המוקדש לנושא או לדמות היסטורית, או כותבים ערכים בויקיפדיה. כדי לעשות זאת כמובן שעליהם לשאול שאלות, ללמוד ולחקור בעצמם, ובסופו של דבר גם לכתוב וליצור. (לפרטים והרחבה פנו לטלי לאון ניסים, בית חינוך אופק, עברון).

הוראת עמיתים ופרזנטציות – בחלק מפרקי הלימוד התלמידים נדרשים ללמד את חבריהם. לצורך כך נושא הלימוד מחולק לנושאי משנה (אפשר להתחיל בהצגת שאלת על הקשורה בפרק ומכאן לצאת לשאלות משנה), כאשר כל תלמיד או קבוצת תלמידים לוקחים על עצמם להכין היבט מסויים. הם לומדים אותו בעצמם ונדרשים להציגו לכיתה בדרך מעניינת. (לפרטים והרחבה פנו לאסף נסקו, מקיף ע"ש יגאל אלון, ראש"צ)

הוראת עמיתים בשיטת TED - זהה לאמור בשורות הקודמות, אלא שכאן נדרשים התלמידים להציג את דבריהם בדרך קצרה ומהירה (כמה דקות לכל הצגה). (לפרטים והרחבה פנו לחנן הרשקוביץ, תיכון שיטים, מ.א. ערבה תיכונה)

מטלות אישיות וקבוצתיות בשיעור – מקבלים משימות זהות או שונות ונדרשים להציג את התוצרים במליאה. (לפרטים והרחבה ניתן לפנות לכל אחד מרכזי המקצוע בבתי"ס הותיקים בתוכנית)

מיומנויות חשיבה:

כדי לסייע למורים ובמטרה למקד וליצור שפה משותפת בין כלל המורים בתוכנית (שפה הנדרשת גם לצורך קיום בחינת בגרות חיצונית עם חומר פתוח), יוגדרו להלן כמה מיומנויות למידה שאותן חייבים ללמד, ויוצעו כמה הצעות דידקטיות ליישומן.

א. שאילת שאלות:

שאילת שאלות היא מיומנות מרכזית בתוכנית **סחל"ב** בהיותה מעודדת סקרנות, הטלת ספק וחשיבה ביקורתית.

הרצון והיכולת לשאול שאלות הן בבסיסן יכולות טבעיות, אשר אבדו לתלמידים רבים במהלך שנות לימודיהם. על כן נדרש תחילה לשקם את היכולות הללו, גם אם לעיתים בצורה מלאכותית, מתוך אמונה כי השיקום המלאכותי יחזיר בהמשך את היכולות הטבעיות הללו.

כצעד הראשון למימוש מיומנות זו על המורה להיות מודע לחשיבותה, וליצור בכיתה אווירה המעודדת שאילת שאלות וסקרנות לנושאים הנלמדים או שקשורים בנושאים אלה, לא לקבל דבר כמובן מאליו, לשאול כל הזמן "למה"?

ביישום מיומנות זו, כמו גם בשאר המיומנויות, חשוב להתקדם בדרך הדרגתית ומתוכננת. להלן נציג כמה הצעות דידקטיות העשויות לפתח את היכולת לשאול שאלות:

"מה זה"?

אחת הדרכים הראשוניות לעודד שאילת שאלות היא ביצירת מצב שבו התלמידים יוכרחו לשאול שאלות להבהרת מושגים שאינם מוכרים להם, ולא יסתפקו בכתיבתם חסרת המשמעות במחברת. למשל להקריא משפט שיש בו מושג בלתי מוכר, ולעצור ולחכות עד שמישהו ישאל "מה זה"....?

"מה אתם רוצים לדעת"

דרך ראשונית נוספת (שאפשר כמובן לחזור עליה גם בהמשך) היא בעת תחילת ההוראה של פרק אשר לתלמידים יש מושג בסיסי לגביו. במקרה כזה ניתן לשאול את התלמידים "מה אתם רוצים לדעת על הנושא" או "מה חשוב לדעתכם לשאול כדי ללמוד את הנושא". למשל בתחילת הוראת השואה – "מה אתם רוצים לדעת על השואה?"

מודל יר"ל (יודע, רוצה לדעת, למדתי)

אפשרות נוספת לפתיחת פרק שיש בו מושג לתלמידים, היא באמצעות מודל יר"ל. נחלק את הלוח לשלוש עמודות. באחת נכתוב מה שיגידו שהם יודעים, בשנייה מה הם רוצים לדעת, ואת השלישית נמלא בסיום, בבחינת רפלקציה מסכמת על מה למדו. מתאים למשל בכל אחת ממלחמות ישראל, הרצל ועוד.

אילו שאלות עולות מהכותרת/ הפתיח לפרק?

בפרקים בהם אין לתלמידים כל מושג על התוכן, ניתן לבקש מהם לשאול שאלות העולות מתוך הכותרת של הפרק, או לנסח פתיח קצר המזמן שאילת שאלות ולבקש לשאול בעקבות הפתיח.

אילו שאלות מתעוררות בעקבות קריאת המקור?

אחת הדרכים הטובות לפיתוח יכולת לשאול שאלות היא באמצעות קריאת קטע מקור ומטלה הדורשת לשאול שאלות המתעוררות בעקבות קטע המקור. התשובות לשאלות יכולות להיות בתוך הקטע או מחוצה לו.

כאמור, אלה הצעות אפשריות בלבד. כל מורה מוזמן לפתח ולהטמיע דרכים נוספות שיעודדו שאילת שאלות ע"י התלמידים.

השלב הבא ביישום מיומנות שאילת השאלות יהיה במיון השאלות לשלוש קבוצות, לפי רמת החשיבה הנדרשת כדי להשיב עליהן. את המיון לקבוצות אפשר לתת לתלמידים לעשות, ואפשר שהמורה יעשה.

בכל מקרה חשוב להגדיר את שלוש הקבוצות בהתאם לשפה המשותפת הנהוגה **בסחל"ב: שאלות ידע, הבנה וחקר**.

שאלת ידע – היא שאלה סגורה שיש לה תשובה אחת ברורה וחד משמעית. (למשל מתי קמה מדינת ישראל?)

שאלת הבנה – היא שאלה פתוחה, גבד"כ מורכבת, שיש לה תשובות מגוונות אפשריות (למשל מה היו מאפייניה של מדינת ישראל הצעירה? מה היו הקשיים איתן התמודדה?)

שאלת חקר – היא שאלה הבוחנת קשר בין שני רכיבים (לפחות) (למשל כיצד השפיעה הקמת מדינת ישראל על מצבם של יהודי ארצות האיסלאם? כיצד באה לביטוי גישת הממלכתיות של בן גוריון בעת פרשת אלטלנה?)

חשוב מאד לעודד תלמידים לשאול שאלות בכל רמות החשיבה הללו.

המחווון לשאלות ברמות החשיבה השונות:

שאלות ידע – עד כ-30% מהציון.

שאלות הבנה – עד כ-60% מהציון.

שאלות חקר – עד 100% מהציון.

ב. ניתוח מקורות היסטוריים:

המקור לסוגיו השונים הוא כלי העבודה העיקרי של ההיסטוריון. הוא מנתח אותו, מנסה להבינו בהקשרו ההיסטורי, משווה את הנאמר בו למקורות מידע אחרים ומנסה להגיע בעזרתו לחקר האמת ההיסטורית.

חשיפת התלמידים לעבודה מושכלת עם מקורות היסטוריים עשויה להפגיש אותם עם חיי היום יום, עם הלבטים, השמחות, המצוקות וההתנהגויות האנושיות, ובכך לקרב אותם לתקופה הנלמדת, ליצור אמפתיה לאנשיה ולחבב עליהם את לימוד ההיסטוריה.

ההוראה המבוססת על ניתוח מקצועי של מקורות עשויה אף לתרום לפיתוח חשיבה מסדר גבוה, ובכלל זה חשיבה ביקורתית ומטילת ספק.

גם ביישום מיומנות זו ראוי להתקדם בהדרגה וברמת קושי הולכת ועולה.

מקור מילולי:

אפשר להתחיל בקריאה משותפת של מקור בכיתה המכוונת להבנת הנקרא בלבד, הוצאת מידע היסטורי מהמקור וחזוק הידע שנלמד בכיתה באמצעות המקור. אולם, מהר ככל האפשר יש להטמיע דרך עבודה על מקורות המבוססת על מטלות ברמה הולכת ועולה.

ניסוח כותרת לקטע מקור – הדרישה לנסח כותרת לקטע מקור מהווה עלייה מדרגה מבחינת רמת החשיבה הנדרשת לצורך הבנת הנקרא. כדי לנסח כותרת ראויה על התלמיד להבין את הרעיון המרכזי בקטע, ולתמצת אותו למשפט קצר ומשמעותי.

חמשת הממיי"מ (מי כתב? מתי נכתב? מה כתוב? מקום הכתיבה? מדוע נכתב?) – מדובר בחמש שאלות בסיסיות שההיסטוריון משתמש בהן בד"כ באופן אוטומטי ולא מודע בבואו לנתח כל מקור, במטרה להבין את הקשרו, את מניעיו, ובסופו של דבר לעמוד על מידת מהימנותו של המקור.

מכיוון שהתלמיד לא עושה שימוש בשאלות אלה באופן טבעי, חשוב מאד לחשוף אותן בפניו ולדרוש ממנו להתייחס אליהן, כמובן תוך הסבר המטרה והחשיבות של שאלות אלה. מאליו מובן שלא בכל מקור נוכל לעסוק בחמשת הממיי"מ, ולא תמיד נמצא תשובות לכולן, אולם עצם המודעות לצורך בשאלות אלה הוא דבר חשוב המעלה את רמת החשיבה הנדרשת בניתוח מקור.

הבחנה בין עובדה לדעה – עליית מדרגה נוספת בחשיבה המבוססת על מקור היסטורי, תבוא עם הדרישה לסמן משפטים המבטאים עובדות היסטוריות, ומשפטים המבטאים דעה של הכותב. מטלה כזאת תעמיק את היכולת של התלמיד לקרוא קריאה ביקורתית, ובכך תסייע בידו להבין את המציאות ההיסטורית ואולי אף לגבש עמדה לגבי מציאות זו. גם כאן רצוי ללכת בהדרגה ולהתחיל מקטעי מקור בהם ההבחנה ברורה ופשוטה בין עובדות לדעות, ובהמשך להגיע גם למקורות רבים בהם ההבחנה איננה בגדר שחור/לבן חד משמעי וברור. חשוב כמובן לעסוק גם בשאלה מדוע חשובה הבחנה זו.

השוואה בין מקורות – אחת ממטלות החשיבה ברמה הגבוהה ביותר בכל הקשור לניתוח מקורות מילוליים היא הדרישה להשוות בדרך כזו או אחרת בין מקורות שונים. לצורך כך נדרש התלמיד הן להבין כל אחד מהמקורות בפני עצמם, והן לערוך השוואה ביניהם על בסיס קריטריונים נתונים, או כאלה שהוא יוצר.

כמה סוגים אפשריים להשוואה בין מקורות:

השוואה בין מקורות דומים מבחינת תוכנם – התלמיד נדרש לזהות את המרכיבים הדומים. **השוואה בין מקורות המציגים עמדות מנוגדות** – התלמיד נדרש לזהות את ההבדלים, וברמה גבוהה יותר להסביר את מקור ההבדלים בעמדות.

השוואה בין מקורות העוסקים באותו אירוע מנקודות מבט שונות – התלמיד נדרש לזהות את ההבדלים בתיאור האירוע, וברמה גבוהה יותר גם להסביר את מקור ההבדלים.

כיצד מקור א' מחזק/ סותר את מקור ב'?

כיצד הדברים במקור א' באים לביטוי במקור ב'?

קשר סיבתי בין מקורות.

כיצד המקור מבטא רעיון/אירוע שנלמד בכיתה?

מקור חזותי:

בין המקורות העיקריים שכדאי לעשות בהם שימוש נציין את הסרט (התיעודי והעלילתי), התמונה, המפה, הכרזה, הקריקטורה.

גם כאן ניתן להתחיל בשימוש פשוט המכוון לחזק ולהמחיש חומר שנלמד בכיתה, או להכין את התלמידים לקראת הלמידה של חומר חדש.

חשוב לזכור כי בחלק מהמקרים של שימוש במקורות חזותיים (בעיקר כשמדובר בסרטים) המטרה העיקרית של השימוש במקור יכולה להיות להתחבר לרגש של התלמיד, ולכן לא תמיד יש הכרח במטלות קוגניטיביות שעלולות רק להפריע לחוויה הרגשית.

מעבר לכך ניתן להשתמש באותן מיומנויות שהוזכרו לגבי מקורות מילוליים – מתן כותרת, חמשת הממיי"מ, הבחנה בין עובדה לדעה, השוואה.

יחד עם זאת חשוב להתייחס למאפיינים הייחודיים של כל סוג מקור מבין המקורות החזותיים. כך למשל במקורות שהם אמנותיים מטיבם (קריקטורה, סרט) חשוב מאד לעמוד על היתרונות ועל הבעייתיות בשימוש באמנות כמקור היסטורי, בניתוח מפה יש לוודא כי התלמידים יודעים לקרוא מפה באשר היא וכד'.

ג. השוואה:

מיומנות ההשוואה מחייבת ראייה רחבה, רב ממדית, ועשויה לתרום לפיתוח חשיבה מורכבת ורבת פנים.

להלן כמה אפשרויות לביצוע השוואות מסוגים שונים:

השוואה של קטעי מקור – ראה הרחבה בסעיף ניתוח מקורות לעיל.

השוואה בין צעדים/אירועים שונים שבוצעו לאורך ציר זמן (למשל צעדים שונים של המשטר הנאצי).

השוואה בין תהליכים היסטוריים (למשל התפתחות הלאומיות באירופה והתפתחות הלאומיות היהודית)

השוואה בין גורמים שונים שחוללו אותה תופעה (למשל גורמים למעבר מחברת כור היתוך לחברה רב תרבותית).

השוואה בין אירועים/תהליכים שהתרחשו באותו זמן באזורים שונים (למשל דה קולוניזציה באפריקה ובמזרח"ת)

השוואה בין תגובות שונות לאותו אירוע/מדיניות/תופעה (למשל תגובות שונות של יהודי גרמניה למדיניות האנטי יהודית בשנות השלושים).

ועוד ועוד...

חשוב להימנע מהשוואות חסרות בסיס היסטורי בין אירועים/תהליכים/תופעות שהתרחשו בתקופות שונות, ויש להיזהר מאד בעת ביצוע השוואות בין תקופות עבר לבין אקטואליה. בכל מקרה בו עורכים השוואה בין העבר לבין אקטואליה יש להקפיד על כך שנקודת המשען היא ההיסטוריה, וכי מטרת ההשוואה היא מעיקרה להבין טוב יותר את תהליכי העבר.

גם בדרישה לביצוע השוואות ראוי להתקדם בדרך הדרגתית: בתחילת הדרך המורה יציג בפני התלמידים קריטריונים להשוואה, ובהמשך יבקש מהם להציע בעצמם את הקריטריונים לפיהם יערכו את ההשוואה.

ד. הבעת עמדה¹:

הדרישה לנקוט עמדה חשובה לפחות משתי סיבות: ראשית, היא מחייבת את התלמיד למעורבות – רגשית, ערכית, אינטלקטואלית – ומעורבות עשויה ליצור עניין, הזדהות ואמפתיה לתקופה

¹ חלק זה מבוסס על מצגת בנושא שאלת עמדה שהוכנה ע"י הילי שמיר וגלעד מניב והופצה לכלל המורים בשנת תשע"ה.

ולאנשיה. שנית, הצורך לגבש עמדה ולנסחה בכתב מפתח חשיבה ויכולת הבעה עצמית מנומקת ומגובשת, וזו כשלעצמה מטרה חשובה בעיצוב דמותו של אדם תרבותי ומשכיל. מטלת הבעת העמדה עלולה להיתקל בכמה קשיים אופייניים:

1. ההכרה וההבנה שנקיטת עמדה חייבת להיות מבוססת על ידע היסטורי.
2. הנכונות והאומץ של התלמיד לחשוב לבד.
3. ההכרה וההפנמה של הלגיטימציה שלי (התלמיד) להביע עמדה ("ממתי שואלים אותי מה אני חושב? את מי זה מעניין?")
4. התנתקות מהתלות ביישות החיצונית ה"יודעת" (המורה, הספר, "מחזיקי הידע").
5. הבחנה בין נטיות אינטואיטיביות לעמדה מבוססת ומנומקת והצורך לבסס עמדה על תשתית עובדתית היסטורית.
6. אנאכרוניזם – הבחנה בין נקודת המבט של האדם בהווה לנקודת המבט של האדם בנקודת זמן היסטורית בעבר.
7. תפיסת יחסיות ומורכבות היסטורית (התנתקות ממושגים מוחלטים כמו "טוב ורע" "צודק ולא צודק")

כדי להתמודד עם קשיים אלה ולהטמיע את מיומנות הבעת העמדה חשוב מאד ליצור בכיתה אווירה התואמת את יישום מיומנות זו באמצעות:

- הבאת דילמות ומחלוקות וחיזוק דעות עצמאיות של תלמידים.
- מתן כבוד לבחירות התלמידים ולדעותיהם.
- העלאת שאלות והתייעצות עם דעותיהם של התלמידים.
- התנסות בדיונים כיתתיים מכבדים וקשובים.
- הדגשת המורכבות בכל מציאות היסטורית והימנעות מהצגה של שחור/לבן.
- הימנעות מוחלטת וחד משמעית מאנאכרוניזם המבקש להביע עמדה מתוך ראייה של היום על אירועי העבר, והדגשה חוזרת ונשנית של הצורך בנקיטת עמדה מתוך הבנת הקונטקסט של המציאות ההיסטורית בה מדובר.

הדרגתיות ביישומה של מיומנות זו עשויה אף היא לתרום להתמודדות עם הקשיים שהוצגו לעיל. כהתנסות ראשונית בהבעת עמדה אפשר לבצע פעילות שאיננה קשורה כלל להיסטוריה, אלא להבעת עמדה באשר היא עמדה. למשל:

סימולציה - שני תלמידים מנסים לשכנע בדבר שאלה מחיי התלמידים (איזה טלפון סלולרי עדיף? איזו תכנית טלוויזיה עדיפה? איזו קבוצת כדורגל טובה יותר?)
 דיון בכיתה- מי שכנע טוב יותר ולמה?
 מהו נימוק משכנע?
 ומכאן - מהו נימוק משכנע בהיסטוריה?

חשוב לעבוד ולתת לתלמידים להתנסות במגוון סוגים של שאלות הבעת עמדה:

הבעת עמדה על פתיח/ציטוט נתון – למשל "הנאצים עלו לשלטון בדרך דמוקרטית": הבע דעתך על משפט זה – האם אתה מקבל אותו או דוחה אותו. בסס תשובתך על החומר שלמדת והתייחס לתהליכים שעברו על גרמניה בשנים שקדמו לעליית הנאצים לשלטון. או בדוגמא אחרת: יש הטוענים כי קונגרס באזל היה לנקודת מפנה בהתפתחות התנועה הציונית. חווה דעתך על טענה זו.

הבעת עמדה המדרגת חשיבות של פעולות/גורמים/אירועים/השלכות – למשל: מהי לדעתך הפעולה החשובה ביותר שהרצל עשה - כינוס קונגרס באזל או כתיבת הספר "מדינת היהודים"? או בדוגמא אחרת: הרצל נקט בפעולות שונות לקידום הרעיון הציוני. הבע דעתך איזו מהפעולות שנקט קידמה באופן המשמעותי ביותר את הרעיון הציוני.

נקיטת עמדה בין שתי דעות נתונות – למשל: בר כוכבא, שהנהיג את המרד האחרון נגד הרומאים, מכונה בחלק מהמקורות היהודיים "בר כוזיבא". מהו לדעתך השם הראוי יותר למנהיג המרד: "בר כוכבא" או "בר כוזיבא"?

או בדוגמא אחרת: "יש הטוענים שהפעולות שנקטה מדינת ישראל בתהליך קליטת העלייה בשנות החמישים, פתרו בעיות רבות ותרמו להצלחת תהליך הקליטה. אחרים טוענים שפעולות אלה דווקא יצרו בעיות וגבו מחיר כבד. הבע את עמדת ונמק אותה. בתשובתך התבסס על עובדות היסטוריות."

הבעת עמדה פתוחה בסוגייה נתונה – למשל: האם לדעתך תכנית אוגנדה קידמה את הרעיון הציוני. בתשובתך התייחס גם לתוצאות קונגרס אוגנדה. או בדוגמא אחרת: האם לדעתך פעולותיו של בן גוריון בפרשת אלטלנה היו מוצדקות בהתחשב במציאות ההיסטורית של אותה תקופה. בסס תשובתך על עובדות היסטוריות. כמובן שייתכנו דגמים נוספים של שאלות עמדה.

שער שלישי:

כזה ראה וחדש

דוגמאות לדרכי למידה והערכה שבוצעו בתוכנית

סח'ל"ב

הבהרה:

בעמודים הבאים שילבנו כמה וכמה דוגמאות של דרכי למידה ודרכי הערכה שבוצעו במסגרת תוכנית סח"ב.

כדי לא להעמיס על חוברת זו יותר מדיי בחרנו לצרף דוגמאות נוספות כנספחים שיועברו בנפרד. רשימת הדוגמאות הנוספות מופיעה בסיפא של שער זה, וחשוב מאד לעיין גם בנספחים אלה הכוללים מטלות למידה והערכה ייחודיות ומעניינות המיישמות את מטרות התוכנית ועקרונותיה.

דוגמאות לדרכי למידה

מטלה מתגלגלת לאורך מספר שיעורים (עתליה חיימוביץ, הריאלי העברי בחיפה)

הלאומיות באירופה

מטלה ראשונה למידה בדרך החקר

התנועות הלאומיות באירופה בסוף המאה ה-19 ובתחילת המאה ה-20

חלק א':

1. במאמר שכתב רחמימוב, הוא טוען "שספר הילדים הלב, של אדמונדו דה אמיצ'יס, חובר במודע על מנת לתרום לבניית הלאום האיטלקי". עיין בקטע המקור שלפניך הלקוח מהספר "הלב", שפורסם לראשונה בשנת 1886. הצג שלושה מאפיינים של הלאום הבאים לידי ביטוי בקטע, והסבר באמצעותם את טענתו של רחמימוב². (12 נקודות)

"אתה תרגיש את הדבר הזה, לאחר שתחזור ממסע ארוך, לאחר היעדרות ממושכת, כשתהיה באוניה שתחזיר אותך לארץ ותשקיף מעל מעקה האוניה, ותראה באופק את ההרים הגבוהים הכחולים של מולדתך. ואז תחוש ברגש הזה שיעטוף אותך. ואם תהיה בעיר רחוקה גדולה, ובין המון אנשים תשמע מפועל אלמוני, מילה אחת בשפתך, גם אז תחוש ברגש הזה. תחוש ברגש הזה ביתר שאת, ביום שבו איום של עם אויב יצית סערת אש על ארצך, ותראה צבאות תוססים מכל עבר עולים על ארצך, ותראה צעירים ממהרים לקחת נשק, ואבות נושקים לבניהם ואומרים להם: "חזק ואמץ....." "היום הוא יום אבל לאומי. אמש מת גאריבלדי. אתה יודע מי האיש? הוא האיש ששחרר את האיטלקים מעולה של ממלכת הבורבונים) הממלכה הצרפתית(, עתה הוא מת. כל העולם כולו מתאבל עליו".

² רחמימוב, "המפץ הגדול של הלאומיות", בתוך, זמנים, גליון 86, עמ' 81 - 95

קטע מקור אפשרי אחר :

"אתמול נכנס המנהל לכיתה עם תלמיד חדש, המורה לקח את ידו ואמר לנו: עליכם לשמוח. היום מצטרף לכיתתנו איטלקי קטן שנולד במחוז קלבריה הנמצא בדרום מדינתנו. הוא נולד במחוז רב הילה, שממנו יצאו בעבר איטלקים מפורסמים רבים, ושממנו באים לנו כיום עובדים חרוצים וחייילים אמיצים – כולם מוכנים לשרת בלב שלם את מולדתנו, את איטליה. זהו אחד המחוזות היפים בארצנו, יש בו יערות גדולים והרים גבוהים. במשך דורות היה המחוז הזה משועבד לשליטים זרים, ועם איחודה של איטליה שבה גם קלבריה להיות חלק מארצנו. אני בטוח שתוכיחו לתלמיד החדש שכל ילד איטלקי נמצא תמיד בין אחים, אם הוא לומד בבית ספר כלשהו באיטליה, יהי המחוז שבו נולד רחוק מן המקום שבו הוא נמצא עכשיו ככל שיהיה.

זכרו היטב את מה שאומר לכם: כדי שנער מקלבריה בדרום ירגיש כמו בבית כאן בטורינו שבצפון, כדי שנער מטורינו בצפון ירגיש כמו בבית בקלבריה בדרום, נאלצו בני ארצנו להילחם בקרבות רבים עקובים מדם במשך חמישים שנה, וחמישים אלף איטלקים נפלו בהם. עליכם לכבד ולאהוב זה את זה. מי שיפגע בנער הזה או יעליב אותו, משום שלא נולד כאן במחוז שלנו, לא תהיה לו עוד זכות להביט בדגל שלנו".

2. עיין בספר הלימוד בעמ' 7. (8 נקודות)

בחר המנון של מדינה אחת, הצג שני מאפיינים של הלאומיות המופיעים בו, והסבר את חשיבותם ללאום.

חלק ב' – למידת עמיתים

למידת נושא גורמי הלאומיות בדרך של עבודה בקבוצות וגייקסו.
כל קבוצה מקבלת קטעי מקורות + הפנייה לספר הלימוד – העוסקים בגורם אחד. ולומדת את הנושא.
חלוקה חדשה של קבוצות – וכל תלמיד מלמד את חברי הקבוצה החדשה את הנושא שלמד עם קבוצתו הישנה.

חלק ג' – התנועות הלאומיות

במהלך ההתעוררות הלאומית אפשר לראות ארבעה שלבים³: קרא את הדברים הבאים, ובצע את המטלות. (30 נקודות)

שלב א': בשלב זה מתגבשת השפה הרשמית של הלאום, מוגדר מה תהיה השפה הכתובה, ומה תהיה השפה המדוברת. בשלב זה מתחיל איסוף שיטתי של שירה, אגדות עממיות ומוסיקה מסורתית. בשלב זה נכתב גם מחקר על העבר של הקבוצה הלאומית. ... בשלב הזה פעילים רק כמה מאות אנשים, אבל יש לו חשיבות אודות העבר, ההווה והעתיד של הקבוצה הלאומית.

הסבר במילים שלך את שלב א', ותן לו כותרת:

עיין בספר הלימוד בעמ' 16, הצג את התמונה והסבר את הקשר בין התמונה לבין שלב א' בהתפתחות התנועה הלאומית.

שלב ב': זה השלב החשוב ביותר ... מאפיינת אותו הקמת רשת של אגודות לאומיות, שאוספות כספים, מייסדות בתי ספר, מקימות מוזיאונים ומפרסמות כתבי עת ועיתונים. ... בשלב זה מופיעה גם התחלה של פעילות פוליטית למען זכויות לאומיות, אך היא משנית ביחס לפעילות התרבותית אירגונית. בשלב זה כוונתם של הפעילים לעורר את ההזדהות הלאומית הרדומה של בני העם, באמצעות חינוך, ספרות והשתייכות לאגודות, למשל אגודות מתעמלים, תנועות נוער וכו'. הכוונה לשכנע מספר רב ככל האפשר מבני הקבוצה בכך שזהותם הלאומית היא הדבר החשוב ביותר בחייהם, מה שמעניק להם חיים בעלי משמעות וביטחון.

שלב ג': מסמן מעבר להזדהות חברתית רחבה עם הרעיון הלאומי, והתחלתה של פעילות פוליטית נמרצת למען זכויות לאומיות. התנועה הלאומית נאחזת בשכבות חברתיות מגוונות ומצליחה לגייס אלפי בני אדם להפגנות כוח המוניות. בשלב זה ביקשו אנשי התנועות הלאומיות לסלק מכיסאם מלכים ונסיכים וליצור את מדינת הלאום ע"י העם. אבל, חלק מהתנועות נכשלו בהשגת

³ עפ"י מאמרו של רחמימוב, "המפץ הגדול של הלאומיות", בתוך, זמנים, גליון 86, עמ' 81 - 95

מטרותיהן במאבק העממי, והיו צריכות למצוא דרך אחרת לאיחוד, למשל לבקש עזרה מכוחות מדיניים חזקים.⁴

כתוב במילים שלך את שלב ג':

עיין בספר הלימוד בעמ' 31, עמודה ימנית עד האימפריה ההבסבורגית. הסבר כיצד הכתוב בספר על מדינות גרמניה מבסס ומחזק את מה שכתבת בשלב ג'.

שלב ד': שלושת השלבים שתוארו קודם מתארים את גלגולה של הלאומיות לפני הקמתה של מדינת הלאום. לאחר שהוקמה מדינת הלאום, פועלת המדינה באופן נמרץ כדי לקשור את היחיד אל האומה והמדינה. היחיד נדרש להוכיח נאמנות למדינת הלאום החדשה, והזדהות עם סמליה.

הסבר במילים שלך את שלב א', ותן לו כותרת:

עיין בספר הלימוד בעמ' 21 – 22 בחר מקור חזותי, הצג אותו והסבר כיצד הוא מבסס ומחזק את הכתוב בשלב ד'.

חלק ד'

צפה בחלק מהסרט עלובי החיים, שהתרחש בפריז 1830.

<https://www.youtube.com/watch?v=gMYNfQlf1H8>

הצג שלושה מאפיינים של הלאומיות, או התנועות הלאומיות והסבר כיצד הם באים לידי ביטוי בסרטון.

חלק ה' - בזוגות

בחרו דרך יצירתית בה תסכמו את נושא הלאומיות כפי שאתם הבנתם אותו. הסבירו כל רכיב בעבודתכם מדוע בחרתם דווקא רכיב זה ומה הוא מייצג מבחינת הזהות הלאומית של בני אותו לאום.

ב ה צ ל ח ה !!!

⁴ עפ"י, קוברסקי, הלאומיות בישראל ובעמים, ראשית הדרך, עמ' 45, 2014

מודל שק"ד

(גלעד מניב, ביה"ס המשותף חוף הכרמל)

תנועת המרי העברי (משפט קצר על הלוח שחיבר בין הצהרת בוויין לבין המאבק הצבאי של הישוב היהודי והקמת תנועת המרי העברי.

1. **שאלת שאלות**: נסחו לפחות חמש שאלות שאתם רוצים לבדוק בנושא תנועת המרי העברי.
2. איסוף השאלות ורישומן על הלוח: מתי קמה? מתי פורקה? מה זה מרי? מי היה המנהיג? מדוע קמה? כיצד פעלה? מדוע פורקה? מי היה חבר בה? כיצד השפיעה על המאבק להקמת המדינה? ועוד...
3. **קריאה**: קראו בספר הלימוד עמ' 52 – 59 וענו על השאלות שעל הלוח.
4. הבעת דעה: הבע דעתך: האם פיצוץ מלון המלך דוד על יושביו היא פעולה לגיטימית במאבק לאומי (מתוך הספר "בונים את מדינת ישראל במזרח התיכון" הוצאת מרכז שזר, עמ' 57)

פתיחת נושא באמצעות שאלת שאלות

(גלעד מניב, ביה"ס המשותף חוף הכרמל)

הנסיבות שהביאו לעליית הנאצים לשלטון.

פתיח שמטרתו לתת רקע בסיסי ביותר המזמן שאלת שאלות:
בין השנים 1919 – 1933 התקיימה גרמניה כדמוקרטיה. תקופה זו בתולדות גרמניה נקראת תקופת רפובליקת ווימאר.
בשנים אלה סבלה גרמניה הדמוקרטית ממספר בעיות קשות שהביאו בסופו של תהליך לקריסת הדמוקרטיה ולעליית היטלר לשלטון.

תשאלו שאלות העולות מתוך הפתיח הזה

שאלות שעלו בכיתה:

א. שאלות ידע:

1. מי זה ווימאר?
2. מה זו רפובליקה?

ב. שאלות הבנה:

1. למה דווקא ב – 1919? מה היה לפני כן?
2. למה דווקא עד 1933? מה קרה בשנה זו?
3. מאיזה בעיות סבלה גרמניה?

ג. שאלת חקר:

1. מה הקשר בין הבעיות לבין עליית היטלר? כיצד הבעיות הובילו לעלייתו?

השוואה בין מקורות

(גלעד מניב, ביה"ס המשותף חוף הכרמל)

תגובות יהודים בגרמניה ליום החרם 1/4/1933 מתוך קטע שנכתב ע"ע אדווין לנדאו:

שני נאצים צעירים עמדו גם מול החנות שלנו ומנעו מהלקוחות את הכניסה פנימה... אלה הם האנשים שאנחנו – היהודים הצעירים – לחמנו עבורם פעם בחפירות, ושפכנו את דמנו כדי להגן על המדינה מפני האוייב. האם לא נותר אף חבר אחד לנשק מאותם הימים שחש גועל נפש כאשר ראה את המתרחש עתה?... לקחתי את עיטורי הצבאיים, ענדתי אותם, יצאתי לרחוב והלכתי למספר חנויות יהודיות. תחילה מנעו גם בעדי מלהיכנס אליהן, אבל אני רתחתי מזעם ורציתי לצעוק את שנאתי לתוך פניהם של הברברים הללו. שנאה, תיעוב - ממתי אחז בי רגש זה? שינוי זה עבר עלי רק מזה שעות ספורות. המדינה הזו, האנשים האלה, שעד אותו רגע אהבתי והערצתי אותם, הפכו לפתע פתאום לאוייבי. אם כן, אינני גרמני עוד – או שאינני אמור להיות גרמני. באופן טבעי לא ניתן היה לי לעכל ולסדר זאת בראשי בטווח של שעות ספורות, אך היה דבר אחד שאותו חשתי באופן פתאומי: התביישתי באמון שנתתי ברבים כל כך – אנשים שזה עתה נחשפו פניהם האמתיים כאוייבי בנפש. גם הרחוב עצמו נראה לי לפתע זר ומנוכר. כן, העיר כולה הפכה למקום זר ומנוכר.

1. מתוך עלון הקהילה היהודית בפרנקפורט, אפריל 1933:

לכל חברי הקהילה,
בימים קשים אלה יש לנו צורך עמוק לפנות במילים אחדות לקהילתנו. כל אחד יכול להיות בטוח, שאנו משתדלים בכל כוחותינו להילחם, עם שאר קהילות גרמניה, בעד שוויון אזרחי- מדיני ליהודי גרמניה, ולעזור לאלה שבמצוקה ולהבטיח את קיום קהילתנו. דבר לא יוכל לגזול מאיתנו את הקשר בין אלפי השנים למולדתנו הגרמנית. שום מצוקה וסכנה לא יוכלו להביא אותנו להתכחשות לאמונה שהורישו לנו אבותינו. בישוב הדעת ובכבוד ניאבק על ענייננו. אם איש לא ירים קולו למעננו, יעידו בעדינו אבני העיר הזאת, שחייבת את שגשוגה לא במעט להישגי היהודים, שבה מעידים מוסדות רבים על אזרחות טובה

של יהודים, והיחסים בין האזרחים היהודים ללא יהודים היו בה תמיד קרובים במיוחד. אל תתייאשו!! סגרו את השורות! לא יברח יהודי בעל כבוד עצמי בימים כאלה! עזרו לנו לשמור על מורשת אבותינו. ואם המצוקה תוקפת את היחיד, זכרו את הפסוק שאנו נאמר בחג הפסח, חג החירות הקרוב, מימים ימימה: " שבכל דור ודור קמים עלינו לכולתינו, והקדוש ברוך הוא מצילנו מידם".

(גוטמן, שואה וזכרון, עמ' 25 – 26).

- א. הבנת הנקרא: מה ניתן ללמוד מכל מקור על תגובה אופיינית של יהודים בגרמניה לאותו אירוע?
- ב. חידוד ההבדלים בין המקורות.
- ג. **חשיבה**: מה הם ההסברים האפשריים להבדלים אלה?

1. תלמידים העלו הסבר שנע סביב השאלה **מי הכותב**: יחיד מול הנהגת קהילה. להנהגה יש אחריות – רוצה לשמור על יחסים טובים עם השלטון. מבקשת למנוע בהלה ורוצה לשמור על אחדות הקהילה. היחיד משוחרר מכל האחריות הזו.

2. כיוונתי אותם לשתי שאלות נוספות שיכולות להוות הסבר להבדל: **מתי**

נכתב: אדווין לנדאו – נראה כמו זכרונות: ייתכן שידיעתו את מה שקרה בהמשך משפיעה על כתיבתו" על אופן הצגתו והצגת עמדתו?
עלון הקהילה בפרנקפורט – מקור ראשוני, אותנטי.

מקום הכתיבה: אין מידע לגבי המקור הראשון. ייתכן שמדובר בשתי חוויות שונות המשקפות סיפור מקומי שונה.

(צוות היסטוריה, ביה"ס מקיף ח', ראשלי"צ)

חוברת עבודה

חיי היום יום בבגדד

פעילות זו תעסוק בנושאים הבאים:

- אילו מעמדות התקיימו בבגדד ומה היו זכויותיהם וחובותיהם?
- מעמדן המשפטי של הנשים
- מבנה העיר בגדד, החלוקה לרבעים
- מבנה הבתים בבגדד וכיצד הוא משקף את דרך ההתמודדות התושבים עם האקלים, ובעיקר עם בעיית החום?
- כיצד התמודדו התושבים עם בעיית המים?

שאלות ידע (התשובות לשאלות אלה נמצאות בטקסט. מי? היכן? מתי? כמה? מה?)

1. עמוד 70: הצג נתונים על גודלה של העיר בגדד
2. עמוד 70: מה סייע לחוקרים להעריך את מספר התושבים בבגדד במאה ה-10?
3. עמוד 70-71: הצג את מבנה המגורים בעיר על פי החלוקה לרבעים שונים
4. עמוד 73-74: כיצד התגברו תושבי העיר בגדד עם האקלים החם בבתיהם? באילו שיטות פעלו לקרר את בתיהם
5. עמוד 74: הסבר כיצד הגיעה הספקת המים לעיר?
6. עמוד 74: הסבר את בעיית המים בעיר וכיצד ניסו להתגבר על בעיה זו.

האם אתה מוכן להתמודד עם כתיבת שאלות ידע?

קראו את הסעיף הנמצא בעמוד 71 מתחת לכותרת "נשים וגברים בעיר המוסלמית" וחברו **שאלת ידע** בנושא מעמדן המשפטי של הנשים בבגדד
 השאלה היא: ...
 התשובה היא:

קראו את הסעיף הנמצא בעמוד 71 מתחת לכותרת "מעמד העבדים בעיר" וחברו **שאלת ידע** בנושא העבד בעיר בגדד
 השאלה היא: ...
 התשובה היא: ...

שאלות הבנה (יש להפעיל חשיבה והיגיון על סמך הכתוב. יכולות להיות מספר תשובות. מדוע? כיצד? הסבר את הרעיון המרכזי?)

7. עמוד 72-73: המגורים של התושבים בבגדד העידו על מעמדם, הסבר כיצד? בתשובה יש להתייחס לצורת הבתים, לחומרים מהם נבנו, לחדרי המגורים, לכניסה.

העשירים...

בני המעמד הבינוני..

העניים...

8. קטע מקור חזותי: מעמד העבדים בעיר

התבונן באיור בעמוד 71 בספר הלימוד וענה על השאלות הבאות:

- מה אתה רואה?
- מה אתה חושב/ת על זה?
- מה מפליא בזה? מה מעורר תהייה?
- חשוב: אילו רעיונות חדשים על נושא מעמד העבדים בעיר יש לך שלא היו לך קודם לכן?

שאלת חקר (השוואה, קשר בין שני משתנים)

כיצד משקף מבנה הבתים בבגד את מעמדם הכלכלי של דייריהם?

מעמדם המשפטי של הנשים

א. **נקרא בספר הלימוד עמוד 71 על נשים וגברים בעיר המוסלמית ונערוך סיעור שאלות:**

נבקש מהתלמידים לנסח שאלות מסוגים שונים. נכתוב את כל השאלות על הלוח:

שאלות מסוגים שונים:

ב. מיינו את השאלות לקבוצות:

שאלות שאפשר לענות עליהן בעזרת הקטע	שאלות שאפשר לענות עליהן בעזרת הקטע
למשל	למשל

שאלות שאני יודע/ת את התשובה להן	שאלות שאני יודע/ת את התשובה להן
למשל:	למשל:

שאלות שיש להן כבר תשובה	שאלות שכדי לענות עליהן צריך לחקור ולגלות מידע חדש
למשל:	למשל:

שאלות שהתשובה להן היא עובדה	שאלות שהתשובה להן היא דעה
למשל:	למשל:

שאלות שמעניינות אותי	שאלות שלא מעניינות אותי
למשל:	למשל:

שאלות שמובנות לי	שאלות שלא מובנות לי
למשל:	למשל:

שאלות ידע	שאלות הבנה	שאלות חקר
למשל:	למשל:	למשל:

שאלת עמדה:

יש הטוענים כי למרות הפיצול הבולט בתוך העיר, הייתה לתושבי העיר זהות עירונית אחת וכן גאווה מקומית (ערים וקהילות עם 70). חווה דעתך על טענה זו.

למידה לקראת הצגת תערוכה (צוות היסטוריה, מקיף ברנקו וייס ע"ש אנה פרנק, סאסא)

תערוכה מסכמת בנושא השואה

פרויקט סיכום - מטלה מס' 3 - תערוכה היסטורית שנושאה "האדם מחפש משמעות"

ביום ראשון 17 בינואר 2016 תוצג במועדון לחבר בסאסא תערוכה פרי ידיכם בנושא "האדם מחפש משמעות".

רציונל התערוכה ההיסטורית

התערוכה היא פרויקט הסיכום של שכבת י"א במסגרת ההערכה החלופית בנושא טוטליטריות ושואה. בתערוכה יוצג נושא שחקרתם באופן עצמאי, והוא יקושר לתורתו של ויקטור פרנקל- הלוגותרפיה.

התערוכה מהווה 20% מההערכה שלכם בנושא טוטליטריות ושואה.

המשימה:

את התערוכה ניתן להכין לבד, בזוגות או בשלושות

הערכת התערוכה כוללת הגשה של 3 שלבים:

שלב 1: 20 נק' – הגשה עד יום שני 28 בדצמבר 2015

שלב 2- 30 נק' – הגשה עד יום חמישי 7 בינואר 2016.

שלב 3- 50 נק' – הצגת התערוכה ביום ראשון 17 בינואר 2016.

את שלב 1 ואת שלב 2 יש להגיש רק על הדפים המצורפים בעמ' 4- 8

שלב 1- הגשה עד יום שני 28 בדצמבר, על שלב זה תקבלו 20 נק'.

הנחיות:

א. בחר נושא מתחום השואה או מלחמת העולם השנייה, שאתה מתחבר אליו. ניתן לקחת

את נושא הרפרט ולהרחיב אותו או לבחור נושא חדש לגמרי.

ב. שאל 5 שאלות על הנושא שבחרת: 2 שאלות מידע (5 המ"מ) ו3 שאלות מעמיקות ומסקרנות

על הנושא)

ג. ענה על 2 שאלות המידע, והסבר מדוע בחרת בנושא?

שלב 2 - 30 נק' - הגשה עד יום חמישי 7 בינואר 2016.

- א. הסבר כיצד יוצג הנושא בתערוכה ופרט מהם החומרים או הצרכים ליצירת התוצר (צבעים, בריסטולים, מחשב, קרטון ביצוע ועוד).
- ב. הכנת דף הסבר היסטורי מעניין ויצירתי לתערוכה הכולל:
- כותרת ברורה הצגת נושא התערוכה בדרך ברורה, תמציתית ויצירתית.
 - הסבר על הנושא ההיסטורי שנבחר כפי שמסבירים אירוע היסטורי (5 המ"מ, תוצאה, השפעה)
 - הסבר מה הקשר בין הנושא שנבחר לתיאוריה של פרנקל "האדם מחפש משמעות" (כיצד הנושא מבטא את הלוגותרפיה).
 - הצגת שאלת חקר על הנושא. רצוי שאלה שיכולה להיות לה יותר מתשובה אחת.

שלב 3 - 50 נק' - הצגת התערוכה ביום ראשון 17 בינואר 2016.

ודא כי התערוכה שהכנת כוללת את החלקים הבאים:

1. התוצר עצמו (עבודת אמנות, סרט, או כל דרך אחרת)
2. דף הסבר יצירתי ומעניין שימשוך את הצופים. דף זה צריך לכלול:
 - כותרת ברורה ולהציג את הנושא בדרך ברורה, תמציתית ויצירתית.
 - הסבר על הנושא ההיסטורי שנבחר כפי שמסבירים אירוע היסטורי (5 המ"מ, תוצאה, השפעה)
 - הסבר מה הקשר בין הנושא שנבחר לתיאוריה של פרנקל "האדם מחפש משמעות" (כיצד הנושא מבטא את הלוגותרפיה).
 - הצגת שאלת חקר על הנושא. רצוי שאלה שיכולה להיות לה יותר מתשובה אחת.

מחווון לבדיקת מטלה מס' 3- תערוכה היסטורית

שלב ראשון- הצגת הנושא של התערוכה -20 נק'	שלב 2 – כיצד תוצג התערוכה? – 30 נק'	שלב 3 – 50 נק'
הגשה בזמן 28 בדצמבר 5 נקודות	הגשה ביום חמישי 7 בינואר – הגשה בזמן 5 נק'	הצגת התערוכה במועדון לחבר באופן רציני, עצמאי, 10 נק'
הצגת 5 שאלות – 10 נקודות (4 נקודות שאלות מידע 6 נקודות שאלות מעמיקות)	הצגת דף היסטורי שילווה את התערוכה 20 נק': (כותרת ברורה- 5 נק' הסבר על הנושא ההיסטורי 5 נק' הסבר מה הקשר בין הנושא שנבחר לתיאוריה של פרנקל 5	הצגת התערוכה בפני תלמידי הכיתה – 10 נקודות

	נק' שאלת חקר- 5 נק')	
<p>התוצר 30 נקודות (הצגה חזותית מעניינת המבטאת באופן מעמיק את הנושא ההיסטורי(אסטתי, מושקע, יצירתי - 10 נק')</p> <p>דף ההסבר לתערוכה המכיל את ארבעת – 20 נק' הקריטריונים : כותרת ברורה- 5 נק' הסבר על הנושא ההיסטורי 5 נק' הסבר מה הקשר בין הנושא שנבחר לתיאוריה של פרנקל 5 נק' שאלת חקר- 5 נק')</p>	<p>כיצד תוצג התערוכה – 5 נק'</p>	<p>תשובה ל2 שאלות מידע- 5 נקודות</p>

בדפים הבאים מצורפים דפי ההגשה לשני השלבים הראשון והשני

זכרו - "...חיים פעילים מזמנים לאדם אפשרות להגשים ערכים בחיי יצירה..."
חיים פירושים לקיחת אחריות למציאת התשובה הנכונה לחינוך...."

בהצלחה ועבודה מאתגרת ,

רותם וגילה

דף הגשה לשלב 1

שם המגיש _____

שלב 1- הגשה עד יום שני 28 בדצמבר , על שלב זה תקבלו 20 נק' .

תאריך הגשה (5 נק') _____

חתימת המורה שקיבל את הדף _____

חתימת התלמיד שמסר את הדף _____

- הצגת שאלת חקר על הנושא. רצוי שאלה שיכולה להיות לה יותר מתשובה אחת. 5) (נק')

מטלות הערכה לאומיות

מבואות הנגב, קיבוץ שובל

"היהודי החדש" – הדימוי והביטוי

המטלה מורכבת משני חלקים : עיוני ומעשי.
החלק העיוני יתבצע בכיתה והחלק המעשי – כעבודה עצמית בכיתה ובבית.

החלק העיוני : (60%)

1. הסבר בקצרה את המושג "היהודי החדש",
מתי נוצר? וע"י מי פותח הדימוי? למה הוא נועד?

(את/ה רשאי להשתמש במחברת או בכול מקור אחר – ציין מהיכן נלקח המיידע)

2. עליך לחפש במקורות האינטרנטיים (לפי ההכוונה) ולבחור מקור חזותי, שמבטא לדעתך, את הדימוי של "היהודי החדש" אופן מיטבי וברור.
3. עליך לתאר ולנתח את המקור החזותי, תוך כדי ההתייחסות לשאלות הבאות:

- הצג מידע על המקור שבחרת(תקופה, צייר, הוצאה לאור וכו')
- הצג והסבר מהם המאפיינים של "היהודי החדש" שבאים לידי ביטוי במקור?
- הבע דעתך, מדוע בחר היוצר להציג את הנושא בדרך המסוימת הזאת?
- הצג באלו אמצעים אומנותיים משתמש היוצר כדי להדגיש את הדימוי?

4. עליך לבחור מתוך מאגר קטעי המקור הכתובים, שהוכן ע"י המורה, מקור כתוב אחד.

ולערך סיכום הכולל :

- מה הם המאפיינים של "היהודי החדש" שבאים לידי ביטוי במקור?
- ערך השוואה לפי שני קריטריונים לפחות, בין המקור החזותי שבחרת לבין המקור המילולי שבחרת.

החלק המעשי : (40%)

1. עליך ליצור פוסטר קולג' דגם שמתאר ומבטא את הדימוי של "היהודי החדש".
2. יש לחבר דף הסבר (רציונל) ליצירה, שמסביר את הרעיון המרכזי או ערכים שהיצירה מדגישה,

כמו- כן להסביר בקצרה מדוע בחרת להציג את הנושא באופן מסוים?

עמל ע"ש לידי דיוויס, ת"א**מטלה שנייה - הקונגרס הציוני הראשון****מטרת המטלה**

הכרות התלמידים עם הזרמים השונים בחברה היהודית לקראת הקמתה של התנועה הציונית.

שלב א' - תהליך החקר והצגה בקונגרס

1. התלמידים יתחלקו לקבוצות של שלושה.
2. כל קבוצה תערוך תהליך חקר בנוגע לזרם בתנועה הציונית (מדיני, מעשי, רוחני, סוציאליסטי ודתני) או לזרם המתנגד לציונות (אוטונומיסטי, טריטוריאליסטי, הבונד, האורתודוקסים).
3. כל קבוצה תתמקד בדמות מייצגת אחת של הזרם אותו היא חקרה.
4. התלמידים יכתבו את מצעה של הגישה אותה חקרו על פי ההתייחסות לסימני הדרך הבאים:
 - בעיית היהודים
 - הפתרון המוצע
 - הדרך להשגת הפתרון
 - דמותה של החברה הרצויה
5. כל קבוצה תכתוב נאום אשר יישא אותו אחד מחברי הקבוצה בקונגרס.
6. על חברי הקבוצה לבחור מי מבניהם יהיה הנאום בקונגרס.

שלב ב' - שאילת שאלות

1. התלמידים יקבלו קובץ של כלל מצעי הזרמים השונים שהוצגו בקונגרס (במהלך הקונגרס יונחו התלמידים לכתוב שאלות העולות בדעתם לגבי הנאומים השונים).
2. כל קבוצה תנסח ארבע שאלות (לפחות). שתיים לזרמים ציוניים שונים ושתיים לשני זרמים המתנגדים לציונות. את השאלות ינסחו התלמידים מנקודת המבט של הזרם אותו הם מייצגים.

שלב ג' - פאנל ודיון

1. נציגי הקבוצות השונות יענו על השאלות שכתבו התלמידים בפאנל.
2. מתוך השאלות והתשובות ינחה המורה את הדיון בכיתה.

מקיף אזורי ע"ש חיים ברנר, גבעת ברנר
מטלה מספר 3 – תכנית סחל"ב

היסודות הדידקטיים עליהם מבוססת התכנית הם:

1. למידה מעודדת חשיבה.
2. למידה פעילה של התלמידים.

הרציונל: המיומנות הדידקטית שאותה אנחנו מבקשים לחזק בביצוע מטלה זו היא ניתוח קטעי מקור מילוליים וחזותיים. אנו סבורים שתרגול מיומנות זו מפתח בקרב התלמידים את החשיבה, את יכולת הלמידה העצמית והפעילה והבנה עמוקה של התחום והנושא הנלמד.

הוראות לביצוע המטלה:

- א. נתחו שני מקורות: מקור מילולי ומקור חזותי (הפרק הראשון בסדרה של מודי בר-און וענת זלצר נחשב כמקור חזותי).
- ב. לגבי כל מקור: הוסיפו שאלה משלכם וענו עליה.

היקף המטלה: עד 800 מילים.

כיצד לנתח טקסט:

- (1) אבחנו מהו סוג המקור: האם זהו מקור ראשוני או מקור משני?
 - (2) מי כתב אותו?
 - (3) מתי הוא נכתב?
 - (4) מדוע הוא נכתב?
 - (5) היכן הוא נכתב?
 - (6) מהו תוכנו של המקור: מהו הרעיון המרכזי/הנושא המרכזי/הטענה המרכזית במקור?
 - (7) מהם נימוקיו של כותב המקור לביסוסה של טענה המרכזית?
- (6) האם המקור הוא חלק מפולמוס כלשהו?
 (7) מה עוד ניתן ללמוד מהמקור?

מקור ראשון: פעילותו הדיפלומטית והשגיו של הרצל בתחום זה

<http://web.macam98.ac.il/~livne/ellakuperman/a11.htm>

- א. מה האירוע המתואר בתמונה ומהו הסיפור שעומד מאחוריה? 25 נקודות
- ב. הקיסר הגרמני סרב לתת להסתדרות הציונית צ'רטר – זיכיון שניתן ממעצמה אחת לפחות להתיישבות מרוכזת של היהודים בטריטוריה כלשהי – כיצד בכל זאת ניתן לראות את הדברים שמשתקפים מהתמונה כהצלחה? 20 נקודות

מקור שני – הרצל ומשבר אוגנדה

הרצל אמר בפתיחת **הקונגרס [הציוני]** (אוגוסט 1903) את הדברים הבאים: רבים מאתנו האמינו כי לא ייתכן שהמצב יחמיר (מצב שנאת היהודים באירופה) אבל המצב החמיר עוד יותר. שטפו הייסורים את היהדות... **[פוגרום] קישינב** היא כל מקום ששם יהודים מיוסרים, מבוזים, מדולדלים בגוף או ברוח, על יהדותם. נציל נא את אלה שעוד ניתן להצילם. הטריטוריה החדשה אין לה הערך ההיסטורי, הפיזי, הדתי, והציוני... איני מטיל ספק כי הקונגרס כנציג ההמונים היהודים יקבל את ההצעה ברגשות תודה חמים ביותר. (מעובד על פי עמוס אילון, **הרצל**, עמוד 424)

בכינוס של **הוועד הפועל הציוני** ב-11 לאפריל 1904 הגן הרצל על החלטתו להעלות את **הצעת אוגנדה** בפני הקונגרס. הוא אמר את הדברים הבאים: מציעים לנו פת לחם! "אני, שאולי יש לי עוגה לאכול, אין לי זכות לדחות את פת הלחם המושטת לעניים. חובתי לפחות להציג את השאלה בפני העם."

על הטענות שהוא נוהג כעריץ ענה:

כאן בעיר הזאת, וינה, קמתי יום אחד ונחלצתי מכל מעגל חיי, מכל מכרי וכל ידידי, כאדם בודד יצאתי להיאבק למען מה שחשבתי לנכון. אין לי צורך ברוב. אני זקוק רק להרמוניה עם הכרתי הפנימית. אז אני מרוצה אפילו אם אין כלב שיקבל ממני פת לחם. (שם, עמוד 436)

- א. הסבירו את המושגים המופיעים במקור ואת משמעותם [המושגים: הקונגרס הציוני, פוגרום קישינב, הוועד הפועל הציוני והצעת אוגנדה = שתי שורות לכל מושג]. 12 נקודות.
- ב. הסבירו את עמדתו של הרצל בנושא תכנית אוגנדה. 30 נקודות
- ג. כיצד מתמודד הרצל עם הטענות בדבר הדרך הלא דמוקרטית בה הוא הנהיג את התנועה הציונית. 13 נקודות

מקור שלישי - הקבוצה והחלוצים

תנחום היה כמו האבא של הקבוצה. דגניה היתה תנחום. כשהחלטנו להתחתן, לא היו לנו הורים בארץ. כל כך רציתי מישהו קרוב. אמרתי ליהודה: בוא ניכנס לתנחום. אני רוצה שתנחום יברך אותנו. נכנסנו לתנחום והוא אמר לי: שלום דבורה, למה באת? אמרתי: תנחום, כמו שבאים להורים, לאבא, אנחנו רוצים להתחתן, ואני רוצה שתיתן לנו את ברכתך. הוא ברך אותנו. אח"כ עשו מסיבה משותפת לשלושה זוגות בערב שבת. (מוקי צור, תאיר זבולוני וחנינא פורת (עורכים), **כאן, על פני האדמה**, עמוד 180)

א. ממה נבעו הקשיים של החלוצים בתחום המתואר בקטע? 20 נקודות

לחברי השומר (1919)

אנחנו, הצעירות העובדות כבר שנים אחדות יחד ונמצאות אתכם במצבים הכי קשים, איננו רואים לפנינו אפשרות להמשיך הלאה את עבודתנו באותה צורה שהיתה לה עד עכשיו. איננו רוצות להביא עובדות ומקרים, הם די ידועים לכם. באנו לידי החלטה שעבודה משותפת ואחריות משותפת אפשרית רק כשיש תנאים שווים בכול... אם חברות אנו בעבודה היומית כבר שנים נהיה חברות בכול. שום אסיפה לא תוכל להתקיים בלעדיו, לא יהיו סודות מפנינו, ואם אין לחברים די אמון בנו, עליהם להביע זאת בגלוי, אז נדע את המצב כפי שהוא ונחפש לנו דרכים אחרות להגשים את מטרתנו, שהיא גם מטרתכם. (שם, עמוד 67)

- א. מהן הטענות שמעלות חברות השומר כנגד חברי השומר? 20 נקודות
- ב. ממה נובע הפער בין האידיאולוגיה של החלוצים לבין התקיימותה בפועל? 10 נקודות

מקור רביעי – צפו בפרק הראשון של סדרת הסרטים שיצרו מודי בראון וענת זלצר בנושא הקיבוץ

<https://www.youtube.com/watch?v=YHu64HuZTWc>

- א. הסבירו **שניים** מעקרונות הקבוצה והקיבוץ. 20 נקודות
- ב. הסבירו **שניים** מהקשיים במימושם של עקרונות אלה. 25 נקודות

מקור חמישי – בחרו שיר של רחל שמבטא אתגר או אתגרים שחלוצים וחלוצות התמודדות איתם.

- א. הביאו את השיר לאישור המורה המלמד.
- ב. נסחו שתי שאלות שעולות מתוך השיר הזה שעוסקות באתגרים אלה. 22 נקודות
- ג. השיבו על שאלות אלה. 23 נקודות
- { אין צורך להוסיף שאלה נוספת }

מועד הגשה: על פי המורה המלמד.
בהצלחה!

מטלה שלישית – למידה בדרך החקר

דמות "היהודי החדש" בפעילות הציונית בארץ ישראל בשנים 1881-1918

הנחיות:

- קרא היטב את השאלות הבאות וענה עליהן במילים שלך.
- המטלה תיכתב בכיתה במשך שלושה שיעורים.
- יש להחזיר את המטלה למורה בסוף כל שיעור.
- מועד ההגשה: בסיום השיעור השלישי לכתובת המטלה. (לא יאוחר מ 15/5)
- חומר עזר: ספר הלימוד, מסעות בזמן, לאומיות במבחן, הוצאת מט"ח, עמ' 129-98

ההנחיות במטלה זו מנוסחות בלשון זכר, אך הן מיועדות לתלמידות ולתלמידים כאחד.

1. קרא את הדברים הבאים והצג שלושה מאפיינים לדמות "היהודי החדש" כפי שהם מופיעים בקטע המקור שלפניך. (9 נקודות)

מאז ימיה הראשונים של התנועה הציונית הייתה לה שאיפה לבנות דמות של "יהודי חדש" השונה באופיו, במנהגיו ובעיסוקיו מ"היהודי הגלותי". שאיפה זו הייתה חלק ממהפכה שהתנועה הציונית שמה לעצמה כמטרה לחולל בעם היהודי שתביא להתנתקות העם מהגולה ולהשיב ולחזק את הזיקה (=הקשר) בינו לבין מולדתו ההיסטורית בארץ ישראל. הרעיון של שלילת הגולה ובניית דמות "היהודי החדש" היה משותף לכל הזרמים בתנועה הציונית. הציונות קראה ל"יהודי החדש" "עברי", כשם אבותיו הקדמונים. בדומה להם, אמור היה "היהודי החדש" להיות אמיץ, גאה בלאומיותו, בריא בגופו, קרוב לטבע, מתקיים מעבודה יצרנית ובעיקר עבודת אדמה, וגם פועל בתעשייה העברית, עומד על נפשו ומשיב מלחמה למתנכלים לו. תרבותו עברית ושפתו עברית.

מעובד מתוך: אניטה שפירא, יהודים חדשים יהודים ישנים, תל אביב: עם עובד, 1997, עמ' 11-13, 167-171
 אניטה שפירא, חרב היונה- הציונות והכוח 1881-1948, תל אביב: עם עובד, 1992, עמ' 77

2. לפניך שטרות כסף מהעשור הראשון למדינת ישראל. תאר כל אחד מהם בנפרד, והסבר

כיצד המתואר בהם מבטא את המאפיינים של "היהודי החדש", שהצגת בשאלה מספר 1

(יש להתייחס לשני רכיבים מתוך כל אחד מהמקורות). (18 נקודות)

מדוע לדעתך בחרה מדינת ישראל להציג תמונות אלו על גבי שטרות בעשור הראשון למדינה ? (5 נקודות)

3. עיין בספר הלימוד בעמודים 98-129 ובמקור ראשוני מילולי או חזותי מימי העליות הראשונות – תאר אותו והסבר כיצד הוא מבטא את רעיון "היהודי החדש" . (ציין את העמוד שבו מופיע המקור). (16 נקודות)
4. עיין בדבריו של אהרון דוד גורדון, איש העלייה השנייה, שהגיע לארץ ישראל בשנות הארבעים לחייו ובחר לעסוק בעבודת אדמה.

"עם אשר נקרע כולו מעל הטבע, אשר במשך אלפיים שנה היה כלוא בתוך החומות; עם אשר הורגל לכל מיני חיים, רק לא לחיי עבודה ... עם כזה לא יוכל, מבלי התאמצות לשוב להיות עם חי ... העיקר חסר לנו, חסרה לנו העבודה. אנחנו לקינו (=חלינו) בעבודה, ובעבודה נירפא. את העבודה צריכים אנו להעמיד במרכז כל שאיפותינו ... הארץ נשארת תמיד בפועל בידי היושבים עליה ועובדים אותה. ארץ נקנית בחיים עליה, בעבודה וביצירה. וכך נשיב לנו את זכותנו על ארצנו".

מעובד מתוך "א.ד. גורדון, "האומה והעבודה", הספריה הציונית, תשי"ב, עמ' 134

שאל שאלה אחת העולה מקטע המקור, וענה עליה מתוך הכתוב במקור ועל-פי המידע שבספר הלימוד בעמודים 107-108. (12 נקודות)

תן כותרת לקטע המקור, (5 נקודות)

מהו רעיון "כיבוש העבודה" (עמ' 108) ? הסבר את הקשר בין רעיון זה לבין דבריו של גורדון. (12 נקודות)

5. עיין בדברים הבאים מתוך מחאת תלמידים בא"י, נגד הכוונה ללמד בטכניקום (מוסד הטכניון שהוקם בחיפה ב – 1913) בגרמנית. הדברים פורסמו בעיתון "אחדות" בקיץ 1913.

"[...] אנו תלמידי המחלקות (הכיתות) העליונות של בתי הספר התיכוניים בא"י, שלחנו מחאה בנוסח זה: נדהמים ונרעשים אנו לשמע הידיעה שבטכניקום העומד להיפתח בחיפה לא תהיה העברית שפת הלימודים. אי אפשר לנו... להשלים עם רעיון זה. אנחנו קיבלנו את ידיעותינו דרך העברית, והוכחנו לכל העם שרק השפה העברית, היא היכולה וצריכה לשמש שפת הלימוד והדיבור בארצנו... שום שפה לא תוכל למלא את מקומה של העברית בעולם מחשבותינו.... שפת הטכניקום יכולה וצריכה להיות רק השפה העברית".

מעובד מתוך: יהושע קניאל (עורך), העלייה השנייה – מקורות, יד יצחק בן צבי, ירושלים, תשנ"ה, עמ' 284-285.

הסבר את הקשר בין טיעוני התלמידים לבין תופעת הלאומיות. (7 נקודות)

ליאו בק, חיפה**מטלת דמויות ציוניות**

לתלמידים שלום רב

מובאים כאן: ההנחיות, מסגרת העבודה והמחווון למטלה השנייה אותה תגישו השנה במסגרת נושא הלאומיות והציונות. המטלה עוסקת בדמויות בראשית הציונות - מנהיגים ציוניים, אנשים שהשפיעו על תחום מסוים, ואנשים "פשוטים" שהיה להם חלק בעיצוב הציונות בראשיתה. חלק מתהליך הכנת העבודה יתבצע במסגרת השיעורים בספריית בית הספר. עבודה זו מתבצעת בזוגות, ותוצריה יוצגו בכיתה וכן יועברו במלואם לבדיקת המורה בהצלחה!!!

הנושא המרכזי העומד במרכז העבודה כמו כל תוכנית הלימוד בנושא לאומיות וציונות הוא:
התנהגות מנהיגותית בתהליך עיצוב הלאומיות האירופאית והציונות עד למלחמת העולם הראשונה.

ההנחיות בהמשך מתאימות ומוכוונות לנושא זה

מהי התנהגות מנהיגותית?

התנהגות מנהיגותית היא גילוי אחריות, "ראש גדול" ומנהיגות של אדם כלפי עצמו וכלפי סביבתו. ברמה הבסיסית ביותר אדם מצליח לעצב את חייו בעצמו. ברמה גבוהה יותר האדם משפיע על סביבתו ותורם לה. ברמה הגבוהה ביותר הוא מנהיג את סביבתו ושותפיו למעשים המחוללים שינוי רחב יותר בסביבה ובמציאות.
 [מבוסס על מאמר מסכם ניסוי מרכז חינוך ליאו בק, אתר בית הספר באינטרנט]

חשוב מאוד כי מעבר להקשבה למכלול הדברים המוסברים במסגרת הכיתה תקראו ותבינו היטב את ההנחיות והדגשים המובאים כאן, כולל המחווון המופיע בהמשך:

הנחיות לביצוע עבור התלמידים

מטרות המטלה הן בחינת פעילותם של אישים וארגונים אשר השפיעו על צמיחת התנועה הציונית; בחינת וכתובת הדברים בכלים היסטוריים; הצגת הדברים בדרך יצירתית בעלת ערך מוסף להבהרת הנושא; שיתוף פעולה בין שני חברי צוות.

המטלה מתבצעת ביחס לסוגיות מן הפרקים: 3, 4, 5

המטלה מתבצעת תוך כדי לימוד הנושאים בכיתות

זוהי עבודה שתוכן ותוצג בזוגות, אך לכל תלמיד יהיה החלק שלו בכתיבת העבודה והצגתה

המטלה תוצג על ידי כל זוג, כאשר כל לכל אחד מהתלמידים יהיה חלק פעיל בהצגת תוכן הדברים. כל זוג יציג במשך כעשרים דקות, כעשר דקות לכל תלמיד.

התמקדות בשאלה כיצד פעלו והתנהגו אנשים וארגונים בחיבת ציון, הרצל עצמו והמוסדות הציוניים שנוסדו באמצעות פעילותו ובארץ, ובאמצעות מנהיגים, אישים, דמויות וארגונים נוספים בארץ ישראל. באפשרותו של המורה לשים דגש על נושאים מסוימים בהם תהיה התמקדות במטלה זו.

הנחיות להכנה ולהצגה בכיתה:

א. זו עבודה אשר תוכן בזוגות, אולם לכל תלמיד יהיה החלק האישי שלו בהצגת הדברים

בכיתה:

ב. בחרו דמות או ארגון מראשית הציונות עד למלחמת העולם הראשונה ואשרו אצל המורה.

ג. נסחו שאלה אחת ראשית - השאלה העיקרית של העבודה, לגבי השפעתה/ו של אותם דמות או ארגון על התפתחות הציונות והיא תהיה כותרת העבודה. כתבו עוד ארבע שאלות משנה ביחס להיבטים/זוויות/צדדים שונים של השפעת אותה דמות על התפתחות הציונות.

ד. על השאלות תשיבו באמצעות שלושה מקורות מתוך האפשרויות הבאות ולאחר שתאשרם אצל המורה: ספרי לימוד, ספרי מחקר, אנציקלופדיה/לקסיקון אחד, אתר אינטרנט מוסמך אחד.

ה. יש לאשר השאלה והמקורות להכנת העבודה, להכין טיוטה ולהציג/להגיש טיוטה אחת למורה ולקבל אישור להמשך, ולבסס המשך הכתיבה על טיוטה זו.

ו. לחיפוש מקורות יש לפנות אל מדפי הספרייה. להתחלת חיפוש באינטרנט מומלץ להתחיל באתר מידענות חינוכית באתר הפדגוגי של בית הספר: [/https://sites.google.com/a/leobaeck.net/library](https://sites.google.com/a/leobaeck.net/library)

ז. בכל דרך ייכלל ההסבר ההיסטורי הכולל את המרכיבים הנדרשים הן בכתב והן בעל פה. ההסברים בכתב ובעל פה ישולבו בדרך ההצגה בה בחרתם. אפשר ומומלץ לשלבם בתוך הפלקט, הסרט וכו', או לצרף עם הסבר עיוני מלווה.

ח. יש חשיבות הן לעבודת הצוות והן למקומו של כל אחד בהכנת המטלה והצגתה. לכן יש להגדיר את תפקידו של כל אחד מכם בהצגת הדברים בכיתה ולאשר חלוקה זו אצל המורה. על כל אחד למלא תפקיד משמעותי בהצגת הדברים, ולענות על שאלות שתשאלו על ידי המורה והתלמידים.

במהלך הצגת הדברים יש להתייחס לדגשים הבאים הן בכתב והן בעל פה:

1. הצגת השאלה המרכזית וארבע שאלות המשנה והסבר מה עשוי לעניין בשאלות הללו
2. מענה ברור על השאלה המרכזית תוך התבססות על עובדות היסטוריות מהמקורות הלימודיים-מחקריים שאושרו
3. מענה על שאלות המשנה תוך התבססות על עובדות היסטוריות מהמקורות הלימודיים-מחקריים שאושרו
4. הדגמת הנושא באמצעות שלושה מקורות היסטוריים ראשוניים והסבר כיצד הם מסייעים בהבנת הנושא
5. הצגת המטלה באופן שעוזר לכיתה להבין את הנושא: הסבר היסטורי ואמצעי המחשה והסבר כיצד כל אמצעי מסייע להסבר
6. שאלה היסטורית להמשך דיון בכיתה בהובלתכם
7. הצגת הדברים וניהול הדיון במשותף, בכתב ובע"פ כזוג, עם מקום לביטוי עצמי של כל אחד
8. סיכום ביחס לתרומה ההיסטורית של הדמות בתקופה בה פעלה ובטווח הארוך עד היום.

טוטליטריות ושואה

קרית חינוך ע"ש בן גוריון, עמק חפר

יומן קריאה – הערכה חלופית

מועד הגשה: 20/09/16

במסגרת שיעורי היסטוריה, כותבים תלמידי כיתות י"א עבודה בעקבות קריאת ספר בנושא השואה.

הנחיות לכתובת עבודה בהיסטוריה

העבודה הינה אישית!!!

אופן ההגשה – גופן David (דיוויד) גודל 12 רווח של שורה וחצי.

מבנה העבודה והחלקים שיופיעו בה ע"פ הסדר:

1. דף שער
2. תוכן העניינים

3. מבוא- 5 נק'
4. גוף העבודה- 80 נק'
5. סיכום העבודה- 10 נק'
6. רשימת מקורות - ביבליוגרפיה- 5 נק'
7. נספחים

דף השער

יכלול את: שם הספר, שם המחבר למי מוגשת העבודה/שם המורה, שם התלמיד כיתה, תאריך הגשה.

תוכן העניינים

תוכן העניינים יכלול את כל נושאי העבודה: מבוא, הפרקים המופיעים בעבודה, סיכום, רשימת המקורות והנספחים, לפי סדר הופעתם בעבודה - יחד עם מספרי העמודים של כל חלק.

מבוא

המבוא הוא החלק הראשון שמכניס אותנו לעבודה. הוא הפתיחה או הקדמה לעבודה.

המבוא יכלול:

הצגת נושא העבודה והסבר של הנושא. מה "נמצא" בעבודה, שם הספר שם המחבר, הוצאה לאור, מדוע בחרתם ספר זה. מקורות המידע המרכזיים בהם השתמשתם בכתיבת העבודה (ספרים, מאמרים ומקורות דיגיטליים).

מתי כותבים את המבוא?

לאחר שסיימתם את כתיבת כל הפרקים. למרות שהמבוא מופיע לפני הפרקים – כותבים אותו בסוף, על מנת

שיתאים לתוכן העבודה.

גוף העבודה

פרקי העבודה מסודרים על פי נושאים, נושאי משנה, סדר הגיוני, כרונולוגי.

חובה לרשום כותרת בכל נושא.

פרק א'

- א. סכם בקצרה את עלילת הספר מינימום עמוד. (5 נק').
- ב. הסבר מהו הרקע ההיסטורי והמקום הגיאוגרפי של העלילה (תאר את המקום \ מקומות בו מתרחש הספר. (ארץ ארצות, עיר) ערים, תקופה כרונולוגית, מי שלט במדינה/ מדינות, מתי היא נכבשה) העזר בספרי היסטוריה, ויקיפדיה, מאמרים, אינטרנט.

(5 נק')

- ג. אתר שלושה אירועים היסטוריים אשר השפיעו על היהודים במהלך השנים 1933 – 1945 המוזכרים בספר והצג אותם תוך שימוש במקורות היסטוריים (ספר הלימוד, ויקיפדיה, מאמרים, אתרים באינטרנט).

עליך לקבל את אישור המורה להיסטוריה כי אכן האירועים אותם בחרת להציג הם אירועים

היסטוריים. (דוגמאות לאירועים: כיבוש צרפת, ליל הבדולח, חוקי אנטי יהודיים וכו').

ציין את מס' העמוד וצטט את השורה מתוך הספר בו מופיע האירוע ההיסטורי אותו הצגת. שימו לב-

לגבי כל אירוע, אנא התייחסו לחמשת הממ"ים וכתבו כחצי עמוד עד עמוד. (20 נק')

פרק ב'

א. בחר בשתי דמיות מן הספר (אחת של מבוגר ואחת של נער או ילד), אשר עוררו בך הזדהות או דחייה או כל רגש אחר. תאר את האירוע בו היו מעורבות הדמויות. הסבר מה היה השינוי המרכזי שעברה הדמות בחייה בעקבות המלחמה/ השואה. הסבר והדגם מעשים ותכונות של הדמויות אשר עוררו בך תגובה זו (**צטט מספר הקריאה את הקטע הרלוונטי לאירוע וציין את מספר העמוד**). 15 נק'.

ב. בחר שני ערכים והסבר כיצד הם באים לידי ביטוי בספר שקראת (דוגמאות לערכים: חברות, העזה, יושר, אומץ לב, חמלה, משפחה, נאמנות, פטריוטיות וכיוצא בהם). בתשובתך התייחס לאופן ייצוגו של ערך זה באמצעות הדמויות. (ציין באלו עמודים בספר הערכים מופיעים וצטט את השורה המבטאת אותם). 15 נק'

ג. במהלך קריאת הספר בוודאי תיתקל באירועים שאינם ידועים ו/או ברורים לך, צלם או צטט את הקטע הרלוונטי מהספר ושאל **שלוש שאלות** על האירוע שאינך יודע עליו את התשובה. (15 נק')
(עליך לנסח 3 שאלות משלושה קטעים שונים)

ד. בחר קטע קצר מתוך הספר שריגש אותך במיוחד, העתק אותו ונמק מדוע קטע זה השאיר עליך רושם. (5 נק')

סיכום העבודהרפלקציה (10 נק')

- מאילו דברים נהנית במיוחד בזמן ביצוע המשימה? מדוע?
- הצג באילו בעיות נתקלת תוך ביצוע המשימה? ממה נבע הקושי? וכיצד התמודדת איתו?
- מה תעשה/י באופן שונה כאשר תעבוד/י בעתיד על משימה מסוג זה?
- מה למדת תוך ביצוע המשימה על עצמך?
- מהן המיומנויות שרכשת/ שדרגת/ יישמת במשימה זו?

הערות

לאורך העבודה יש לרשום הערות הבהרה (אם קיימות), ציון מקור (מראה מקום בתוך הערת שוליים) ממנו נלקח ציטוט כולל מסי' העמוד.

ציטוט מתוך מקור לדוגמא:

"כדי לשמור על יציבות המשטר והחברה, דאגה הפוליס הכרתית לחינוך הצעירים...עד גיל שבע עשרה היו הילדים בבית וקיבלו את חינכום ואימונם בפיקוח אבותיהם, הם למדו לקרוא, לשנן בעל פה את חוקי המדינה ולשיר..."⁵
כיצד מבצעים במעבד התמלילים – (תוכנת word) ראו בתחתית העמוד בהערה השנייה⁶
בגוף העבודה ניתן לצרף מפות/תמונות החיוניים לדעתכם לעבודה, אפשר גם לצרף אותן כנספח.

⁵עמית, משה, *תולדות יוון הקלאסית*, עמ' 133

⁶ על מנת להשתמש בהערות השוליים עליכם לפעול כך: ללחוץ על הוספה, הפניות, הערת שוליים, הוסף. המחשב ימספר את ההערות בכל פעם שתוסיפו הערה על פי סדר.

אין להעתיק עבודות מהאינטרנט או להעתיק קטעים שלמים מתוך ספרים ולייחס זאת לעצמכם, ניתן לצטט, אפילו רצוי על מנת לבסס את הדברים שאתם כותבים, אך יש לעשות זאת במינוח מתאים, הציטוט צריך להיות קצר ויש לציין מהיכן הוא לקוח.

רשימת מקורות ביבליוגרפית

את הרשימה הביבליוגרפית כותבים בסוף העבודה, לאחר הסיכום.

כל רשימת המקורות בהם השתמשתם בעבודה מסודרים ע"פ סדר א"ב אח"כ מקורות לועזיים ואינטרנט.

דוגמה לרישום שם של ספר:

שגב, תום, ימי הכלניות, הוצ' כתר, ירושלים, 1999.
שם המחבר (שם משפחה ופרטי), שם הספר (מודגש/קו תחתון/אלכסון), ההוצאה, מקום ההוצאה, שנת הוצאה.

דוגמה לרישום אתר אינטרנט:

יש להפנות לכתובת האינטרנט הספציפית (URL) שאליה מבקש המחבר להפנות. אם ה-URL הוא מסוג http יש להשמיט תחילית זו.

דוגמה - www.pmo.gov.il (ולא <http://www.pmo.gov.il>)

מומלץ לרשום ההפניה כקישור.

נספחים

הנספחים יכללו נושאים נוספים שאותם אתם רוצים לצרף לעבודה ואשר חיוניים לדעתכם כגון מפות / תמונות / צילום קטעי מקור חשובים / טבלאות נתונים וכו'

בדיקה לפני הגשה

לאחר שסיימתם לכתוב את העבודה, **אתם נדרשים** לקרוא שוב ולבצע הגהות- תיקון שגיאות כתיב וניסוח, מספור עמודים ולוודא שלא שכחתם את כל המרכיבים.

צוות מורי ההיסטוריה יעמוד לרשותכם ילווה ויכוון אתכם במהלך כתיבת העבודה ומאחל לכם עבודה פורייה ומעניינת.

רשימת נספחים

נספח מס' 1: חוברת עבודה לשיעורים בנושא הפעילות הציונית בארץ ישראל (ברנקו וייס

ע"ש אנה פרנק, סאסא)

נספח מס' 2: חוברת עבודה לשיעורים בנושא העיר הנוצרית בימה"ב (בית חינוך גליל מערבי).

נספח מס' 3: מטלה בנושא ציונות – השוואה, שמות רחובות לפי אישים. (בית חינוך

"אופק", עברון)

נספח מס' 4: מבחן בית ספרי בנושא טוטי ושואה. מדובר במבחן ייחודי שמורכב כולו

משאלות שניסחו תלמידים בתהליך של למידת חקר. (בית חינוך שער הנגב)

נספח מס' 5: מבחן בית ספרי בנושא טוטי ושואה (מקיף ע"ש יגאל אלון, ראשלי"צ)

נספח מס' 6: מבחן בית ספרי בנושא טוטי ושואה, (אורט תעופה וחלל, מעלה אדומים).

נספח מס' 7: דגם שאלון בגרות חיצוני, מבוסס חומר פתוח.

שער רביעי
אי אפשר בלי זה

טפסים

(מעט...)

הגשת תוכנית עבודה בלאומיות וציונות

מה שאני שומע – אני שוכח !

מה שאני רואה – אני זוכר !

מה שאני עושה – אני מבין !

תוכנית עבודה לשנה"ל _____ לאומיות וציונות

נושא על / שאלה מרכזית / יסוד מארגן / שהלימוד במהלך השנה יתנהל סביבו.

הפרקים הרלוונטיים מתוכנית הלימודים, המתאימים לנושא העל, והקשר שלהם לנושא :
פרקים בנושא לאומיות (כ – 15 שיעורים), פרקים בנושא התנועה הציונית בגולה ובא"י.

פרק 1 : _____

פרק 2 : _____

פרק 3 : _____

פרק 4 : _____

פרק 5 : _____

דגשים תוכניים שיבואו לידי ביטוי בכל אחד מהפרקים הנלמדים.

פרק 1 : _____

פרק 2 : _____

פרק 3 : _____

פרק 4 : _____

פרק 5 : _____

דגשים דידיקטיים / דרכי הוראה / דרכי למידה / שחשוב לצוות לעסוק בהם, ויישום הדגשים בנושאי הלימוד :

_____ : 1

_____ : 2

_____ : 3

_____ : 4

_____ : 5

המטלות שיוגשו במהלך השנה. יש לציין את המטלה, להתייחס לתוכן, לקשר לנושא על, ולדגש הדידיקטי. המטלה לא יכולה להיות מבחן.

מטלה	הקשר לנושא על	תוכן	דגש דידיקטי
.1			
.2			
.3			

הגשת תוכנית עבודה בטוטליטריות ושואה

**מה שאני שומע – אני שוכח !
מה שאני רואה – אני זוכר !
מה שאני עושה – אני מבין !**

תוכנית עבודה לשנה"ל תשע"ה – טוטאליטריות ושואה

נושא על / שאלה מרכזית / יסוד מארגן / שהלימוד במהלך השנה יתנהל סביבו.

הפרקים הרלוונטיים מתוכנית הלימודים, המתאימים לנושא העל, והקשר שלהם לנושא :
יש לשים לב – שתהיה פריסה של הפרקים מכל נושאי הלימוד.

פרק 1 : _____

פרק 2 : _____

פרק 3 : _____

פרק 4 : _____

פרק 5 : _____

דגשים תוכניים שיבואו לידי ביטוי בכל אחד מהפרקים הנלמדים.

פרק 1 : _____

פרק 2 : _____

פרק 3 : _____

פרק 4 : _____

פרק 5 : _____

דגשים דידיקטיים / דרכי הוראה / דרכי למידה / שחשוב לצוות לעסוק בהם, ויישום הדגשים בנושאי הלימוד :

_____ : 1

_____ : 2

_____ : 3

_____ : 4

המטלות שיוגשו במהלך השנה. יש לציין את המטלה, להתייחס לתוכן, לקשר לנושא על, ולדגש הדידיקטי.

מטלה	הקשר לנושא על	תוכן	דגש דידיקטי
.1			
.2			
.3			

סוג המבחן המסכם :

טופס לבדיקת מבחן בגרות בנושא טוטאליטריות ושואה

ב"ה"ס _____ תאריך הבחינה _____

ת.ז. תלמיד _____ שם המורה _____

שאלה	מספר נקודות מקסימלי	ניקוד לתשובה
א.1	10	8
ב.1	15	15
א.2	13	9
ב.2	12	8
.3	25	18
.4		
.5		
	100	85

